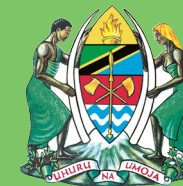

MJI WA SERIKALI MTUMBA

KIMEPIGWA CHAPA NA MPIGACHAPA MKUU WA SERIKALI, DODOMA-TANZANIA

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

HOTUBA YA MHESHIMIWA KASSIM MAJALIWA MAJALIWA (MB), WAZIRI MKUU WA JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA, KUHUSU MAPITIO NA MWELEKEO WA KAZI ZA SERIKALI NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA ZA OFISI YA WAZIRI MKUU NA OFISI YA BUNGE KWA MWAKA 2025/2026

DODOMA

APRILI 2025

**HOTUBA YA MHESHIMIWA KASSIM MAJALIWA
MAJALIWA (MB.), WAZIRI MKUU WA JAMHURI
YA MUUNGANO WA TANZANIA, KUHUSU
MAPITIO NA MWELEKEO WA KAZI ZA
SERIKALI NA MAKADIRIO YA MAPATO
NA MATUMIZI YA FEDHA ZA OFISI
YA WAZIRI MKUU NA OFISI YA
BUNGE KWA MWAKA 2025/2026**

MHESHIMIWA KASSIM MAJALIWA MAJALIWA (MB.)
*Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa
Tanzania*

MHESHIMIWA DKT. DOTO MASHAKA BITEKO (MB.)
Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati

MHE. RIDHIWANI JAKAYA KIKWETE (MB.)
*Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu
(Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu)*

MHE. WILLIAM VANGIMEMBE LUKUVI (MB.)
*Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu
(Sera, Bunge na Uratibu)*

MHE. PATROBAS PASCHAL KATAMBI (MB.)
*Naibu Waziri, Ofisi ya Waziri Mkuu
(Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu)*

MHE. UMMY HAMIS NDERIANANGA (MB.)
*Naibu Waziri, Ofisi ya Waziri Mkuu
(Sera, Bunge na Uratibu)*

BI. MARY NGELELA MAGANGA
*Katibu Mkuu, Ofisi ya Waziri Mkuu
(Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu)*

DKT. JIM JAMES YONAZI
*Katibu Mkuu, Ofisi ya Waziri Mkuu
(Sera, Bunge na Uratibu)*

BI. ZUHURA YUNUS ABDALLAH
*Naibu Katibu Mkuu, Ofisi ya Waziri Mkuu
(Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu)*

DKT. JAMES HENRY KILABUKO
*Naibu Katibu Mkuu, Ofisi ya Waziri Mkuu
(Sera, Bunge na Uratibu)*

UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, ninaomba kutoa hoja kwamba kutokana na taarifa zilizowasilishwa leo katika Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti; Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala, Katiba na Sheria; Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ustawi na Maendeleo ya Jamii; na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Afya na Masuala ya UKIMWI zilizochambua Bajeti ya Mfuko wa Bunge na Ofisi ya Waziri Mkuu, Bunge lako sasa lipokee na kujadili Taarifa ya Mapitio ya Utekelezaji wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2024/2025 na Mwelekeo wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2025/2026. Pia, ninaomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fedha ya Ofisi ya Waziri Mkuu, Taasisi zilizopo chini yake na Mfuko wa Bunge kwa Mwaka 2025/2026.

2. Mheshimiwa Spika, nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu, mwingi wa rehema, kwa fadhila zake ambazo zimetuwezesha kufikia siku ya leo tukiwa wenye afya njema tayari kujadili Taarifa ya Mapitio ya Utekelezaji wa Kazi za Serikali ya Awamu ya Sita zilizotekelezwa kwa mafanikio makubwa katika kipindi cha mwaka 2024/2025 na mwelekeo wake kwa mwaka 2025/2026.

3. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kuwapongeza Waislamu wote kwa kumaliza salama mfungo wa Mwezi Mtukufu wa Ramadhani na kusherehekea Sikukuu ya Eid el Fitri kwa amani na utulivu. Aidha,

niwatakie kila la heri Wakristo wote wanaoelekea kuhitimisha Mfungo wa Kwaresma pamoja na maandalizi mema ya Sikukuu ya Pasaka kwa mwaka 2025.

SALAMU ZA POLE

4. Mheshimiwa Spika, wakati tukiendelea na utekelezaji wa Bajeti ya mwaka 2024/2025 Bunge lako Tukufu lilipoteza viongozi mashuhuri pamoja na wanasiasa wakongwe ambao wamewahi kutumika katika nafasi mbalimbali zikiwemo za ubunge na nyingine katika Taifa letu.

5. Mheshimiwa Spika, mnamo tarehe 27 Novemba, 2024, Bunge lako Tukufu lilipata pigo kwa kuondokewa na Mheshimiwa Dkt. Faustine Engelbert Ndugulile aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Kigamboni, Mkoani Dar es Salaam na Mkurugenzi Mteule wa Shirika la Afya Duniani ukanda wa Afrika. Ninatoa salamu za pole kwako wewe Mheshimiwa Spika na Waheshimiwa wabunge wote kwa kuondokewa na Mbunge mwenzetu.

6. Mheshimiwa Spika, tarehe 17 Desemba, 2024 Taifa letu liliondokewa na Mheshimiwa John Tendwa Msajili Mstaafu wa Vyama vya Siasa. Marehemu John Tendwa atakumbukwa kwa kujenga misingi imara kwa vyama vya siasa. Pia, atakumbukwa kwa ukomavu wake hususan katika kusimamia demokrasia ya vyama vingi vya siasa.

7. Mheshimiwa Spika, kadhalika, tarehe 27 Desemba, 2024 tuliondokewa na Mheshimiwa Mwanaisha Athumani Kwariko Jaji wa Mahakama ya Rufani na Mjumbe wa Tume Huru ya Uchaguzi. Marehemu Mwanaisha Kwariko, atakumbukwa kwa utumishi wake ndani ya Mahakama na mchango wake mkubwa katika Tume Huru ya Uchaguzi.

8. Mheshimiwa Spika, tarehe 30 Desemba 2024 tuliondokewa na Mheshimiwa Jaji Fredrick Mwita Werema aliyewahi kuwa Jaji wa Mahakama Kuu Divisheni ya Biashara na Mwanasheria Mkuu wa Serikali. Marehemu Jaji Fredrick Werema, pamoja na kazi nyingine atakumbukwa kwa ushauri na mchango wake wa kisheria katika Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa nafasi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali.

9. Mheshimiwa Spika, tarehe 20 Februari 2025, nchi ilimpoteza Bibi Sifael Mushi, mwanamke aliyeshiriki katika tukio la kuchanganya udongo wa iliyokuwa Tanganyika na Zanzibar. Bibi Sifael Mushi atakumbukwa kwa uzalendo na historia ya Muungano wetu.

10. Mheshimiwa Spika, kama Waheshimiwa Wabunge mtakumbuka, tarehe 5 Machi, 2025 tulimpoteza Mheshimiwa Profesa Philemon Sarungi aliyewahi kutumikia Taifa letu kwa nafasi ya Mbunge, Mkuu wa Mkoa na Waziri katika Wizara mbalimbali. Nitumie fursa hii kutoa pole kwa familia, ndugu, jamaa marafiki na Watanzania wote walioguswa na msiba huo. Mheshimiwa Profesa Sarungi

atakumbukwa kwa utumishi wake uliotukuka, uwajibikaji na uzalendo kwa nchi yake.

11. Mheshimiwa Spika, vilevile, usiku wa kuamkia tarehe 13 Machi, 2025, tulimpoteza mwanasiasa mkongwe Mheshimiwa Tabitha Siwale, aliyewahi kuhudumu katika nafasi ya Mbunge na Waziri katika wizara mbalimbali. Itakumbukwa kuwa mnamo tarehe 3 Novemba, 1975, Baba wa Taifa, Hayati Mwalimu Julius Kambarage Nyerere, Rais wa Kwanza wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alimteua Mheshimiwa Tabitha Siwale kuwa Mwanamke wa kwanza kushika wadhifa wa Waziri.

12. Mheshimiwa Spika, kutokana na mchango wake katika jamii, Hayati Mheshimiwa Tabitha Siwale, alitunukiwa Tuzo ya Mwanamke Mahiri wa Karne ya 21 mwaka 2000 na Tuzo ya Mwanamke wa Mwaka katika mwaka 2008. Ninatoa pole kwa familia, ndugu, jamaa na marafiki na kwa Watanzania wote walioguswa na msiba huo.

13. Mheshimiwa Spika, tarehe 28 Machi, 2025 nchi yetu pia iliondokewa na mwanadiplomasia mkongwe Mheshimiwa Balozi Juma Volter Mwapachu. Balozi Mwapachu aliwahi kuwa Katibu Mkuu wa zamani wa Jumuiya ya Afrika Mashariki na mwakilishi wa kudumu wa Tanzania katika Shirika la Umoja wa Mataifa la Elimu, Sayansi na Utamaduni (UNESCO). Ninatoa pole kwa familia, ndugu, jamaa na marafiki na kwa Watanzania wote walioguswa na msiba huo.

14. *Mheshimiwa Spika*, katika kipindi cha hivi karibuni, wapo Watanzania wenzetu waliofikwa na maafa mbalimbali yaliyosababisha vifo, majeruhi na uharibifu wa mali ikiwemo kuporomoka kwa jengo la ghorofa Kariakoo Jijini Dar es Salaam. Nitumie fursa hii kuwapa pole Watanzania wote waliopoteza ndugu, jamaa, marafiki na mali zao kutokana na maafa hayo. Aidha, ninawaomba majeruhi wote uponyaji wa haraka ili waweze kurejea katika shughuli za ujenzi wa Taifa letu.

Vilevile, tunawaomba marehemu wote kwa Mwenyezi Mungu ili aziweke roho zao mahali pema peponi, Amina!

PONGEZI

15. *Mheshimiwa Spika*, sote tunafahamu kuwa, mwaka huu, Bunge la 12 linahitimisha shughuli zake kwa kipindi cha miaka mitano kilichoanza Novemba, 2020. Kwa msingi huo, hotuba yangu itaeleza kwa muhtasari mafanikio makubwa yaliyopatikana katika utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi ya Mwaka 2020.

16. *Mheshimiwa Spika*, hotuba hii pia, imeainisha baadhi ya kazi zilizotekelezwa na Serikali kwa kuzingatia mipango na mikakati mbalimbali ya Taifa. Baadhi ya mikakati hiyo ni pamoja na Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Miaka Mitano wa Mwaka 2021/2022 hadi 2025/2026 ambao ni sehemu ya utekelezaji wa Dira ya Taifa ya

Maendeleo ya Mwaka 2025; Ajenda ya Mwaka 2063 ya Umoja wa Afrika; na Malengo Endelevu ya Umoja wa Mataifa ya Mwaka 2030.

17. Mheshimiwa Spika, kwa dhati ya moyo wangu nitumie fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi wake mahiri tangu alipoanza kuiongoza nchi hii tarehe 19 Machi 2021. Ninampongeza pia kwa mafanikio makubwa aliyoyapata katika kusimamia utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya Mwaka 2020. Kwa hakika ametekeleza kwa vitendo na matokeo yanaonekana.

18. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha uongozi wake, tumeshuhudia mafanikio makubwa katika kuimarisha miundombinu; kuboresha utoaji wa huduma za kiuchumi na kijamii. Pia, kusimamia utawala bora; kuongoza mapambano dhidi ya rushwa na ufisadi; na kuhamasisha uwekezaji, diplomasia ya kiuchumi na ushirikiano wa kitaifa na kimataifa.

19. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, nimpongeze Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kutekeleza vema wajibu wake wa kumsaidia Mheshimiwa Rais katika utekelezaji wa majukumu ya kuliongoza Taifa letu. Kwa hakika miongozo na maelekezo yake yamekuwa chachu katika utekelezaji wa mipango mbalimbali ya kuwaletea maendeleo Watanzania.

20. Mheshimiwa Spika, kadhalika, ninatoa pongezi kwa Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi kwa kuhakikisha kuwa Ilani ya CCM kwa upande wa Zanzibar inatekelezwa kikamilifu na hivyo kuimarisha utoaji wa huduma za kijamii na kiuchumi na usimamizi wa sekta mbalimbali za maendeleo.

21. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kipekee kabisa kumpongeza sana Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania pamoja na Dkt. Hussein Ali Mwinyi Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi kwa kuchaguliwa kuwa wagombea wa CCM katika nafasi za Urais kwenye Uchaguzi Mkuu ujao utakaofanyika Oktoba, 2025.

22. Mheshimiwa Spika, uchaguzi wao ni kielelezo cha ukomavu na imani kubwa waliyonayo wana CCM wote kwa viongozi hawa kutokana na uongozi wao makini na imara unaozingatia maslahi ya wananchi wote. Nitumie nafasi hii kuwaomba Watanzania wote kuendelea kuwaunga mkono kwa mustakabali wa maendeleo ya Taifa letu.

23. Mheshimiwa Spika, nitumie nafasi hii kumpongeza sana Mheshimiwa Balozi Dkt. Emmanuel John Nchimbi, kwa kuteuliwa kuwa mgombea mwenza wa nafasi ya rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Mheshimiwa Balozi Dkt. Nchimbi ni mwanasiasa mkongwe mwenye uzoefu mkubwa ndani ya Chama cha Mapinduzi, Serikali,

na jumuiya za kimataifa. Ninampongeza sana Mheshimiwa Nchimbi na kumtakia afya njema na kila la heri kwenye mchakato ujao.

24. Mheshimiwa Spika, nimpongeze Mheshimiwa Steven Masatu Wasira kwa kuchaguliwa kuwa Makamu Mwenyekiti wa Chama cha Mapinduzi Bara. Nirudie kauli yangu niliyoitoa katika Mkutano wa 18 wa Bunge la 12 la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, tarehe 14 Februari 2025 kuwa Chama kimepata mtu sahihi kwa wakati sahihi kutokana na uzoefu wake na busara zake. Mheshimiwa Wasira ni kiongozi na mwanasiasa mkongwe, ambaye mchango wake unaendelea kuhitajika katika kuimarisha umoja na mshikamano wa Taifa letu kupitia Chama cha Mapinduzi.

25. Mheshimiwa Spika, nitakuwa mchoyo wa fadhila kama sitamshukuru Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb), Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati kwa kunisaidia kutekeleza majukumu ya Ofisi ya Waziri Mkuu. Vilevile, ninampongeza sana kwa kuendelea kuisimamia ipasavyo sekta ya nishati, ambapo jitihada zake zimeleta mwelekeo na matokeo chanya ikiwa ni pamoja na kufanikiwa kuunganisha umeme katika vijiji vyote nchini. Vilevile, ninampongeza sana kwa kusimamia kikamilifu utekelezaji wa ajenda ya matumizi ya nishati safi ya kupikia nchini.

26. Mheshimiwa Spika, kipekee nikushukuru wewe binafsi pamoja na Mheshimiwa Naibu Spika na Wenyeviti wa Bunge kwa kuliongoza vema

Bunge lako Tukufu katika kuisimamia Serikali ili kuhakikisha kuwa inatekeleza wajibu wake wa kuhudumia wananchi. Vilevile, ninatoa shukrani zangu za dhati kwa Kamati za Kudumu za Bunge kwa kazi kubwa na nzuri za kupitia makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara, Mikoa, Wakala, Idara zinazojitegemea na Mamlaka za Serikali za Mitaa na kutoa maoni na ushauri uliowezesha Serikali kukamilisha maandalizi ya Mipango na Bajeti kwa mwaka 2025/26.

27. Mheshimiwa Spika, ninawashukuru Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala, Katiba na Sheria chini ya uenyekiti wa Mheshimiwa Dkt. Joseph Kizito Mhagama, Mbunge wa Jimbo la Madaba; Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Afya na Masuala ya UKIMWI chini ya uenyekiti wa Mheshimiwa Elibariki Emmanuel Kingu, Mbunge wa Jimbo la Singida Magharibi; Kamati ya Kudumu ya Ustawi na Maendeleo ya Jamii chini ya uenyekiti wa Mheshimiwa Fatma Hassan Toufiq, Mbunge wa Viti Maalum; na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti chini ya uenyekiti wa Mheshimiwa Oran Manase Njeza, Mbunge wa Jimbo la Mbeya Vijijini. Maoni na ushauri wa Kamati hizo yamesaidia sana kuboresha makadirio ya mapato na matumizi ya Fedha ya Ofisi ya Waziri Mkuu na Mfuko wa Bunge kwa Mwaka 2025/2026.

28. Mheshimiwa Spika, ninawashukuru Waheshimiwa Mawaziri, Wakuu wa Mikoa, Naibu Mawaziri, Makatibu Wakuu, Makatibu Tawala wa

Mikoa, Naibu Makatibu Wakuu, Wakuu wa Wilaya, Makatibu Tawala wa Wilaya, Wakurugenzi wa Halmashauri na Wakuu wa Mashirika, Wakala na Idara Zinazojitegemea kwa ushirikiano mkubwa walionipatia katika kutekeleza majukumu ya Waziri Mkuu.

29. Mheshimiwa Spika, kipekee nimshukuru sana Mheshimiwa Hamza Saidi Johari Mwanasheria Mkuu wa Serikali, kwa ushauri wake wakati wote wa mikutano ya Bunge lako Tukufu. Vilevile, ninamshukuru sana Balozi Dkt. Moses Mpogole Kusiluka, Katibu Mkuu Kiongozi, kwa ushirikiano wake wakati wa utekelezaji wa majukumu ya Serikali.

30. Mheshimiwa Spika, aidha, ninawashukuru watumishi wote wa Serikali na Taasisi zake kwa kutekeleza majukumu yao kwa weledi mkubwa. Jitihada zao, zimechangia tija na ufanisi wa utekelezaji wa shughuli za Serikali. Vilevile, ninawashukuru kwa michango yao, iliyowezesha utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Serikali ya Mwaka 2024/2025.

31. Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee kabisa, ninamshukuru Mheshimiwa William Lukuvi, Mbunge wa Jimbo la Isimani na Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Bunge na Uratibu); Mheshimiwa Ridhiwani Kikwete, Mbunge wa Chalinze na Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu (Kazi, Vijana, Ajira, na Wenye Ulemavu); Mheshimiwa Ummy Nderiananga, Mbunge wa Viti Maalum na Naibu Waziri, Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Bunge na

Uratibu); Mheshimiwa Patrobas Katambi, Mbunge wa Jimbo la Shinyanga Mjini na Naibu Waziri, Ofisi ya Waziri Mkuu (Kazi, Vijana, Ajira na wenye Ulemavu); Makatibu Wakuu *Dkt.* Jim Yonazi (Sera, Bunge na Uratibu) na Bi. Mary Maganga (Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu), Naibu Makatibu Wakuu *Dkt.* James Kilabuko (Sera, Bunge na Uratibu) na Bi. Zuhura Yunus (Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu), Wakurugenzi, Wakuu wa Taasisi zilizopo chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu, Ofisi Binafsi ya Waziri Mkuu na Naibu Waziri Mkuu pamoja na Wafanyakazi wote kwa ushirikiano mkubwa wanaonipatia katika kutekeleza majukumu ya Waziri Mkuu.

32. Mheshimiwa Spika, ninapenda pia kuwashukuru washirika na wadau wa maendeleo zikiwemo nchi rafiki, taasisi na mashirika ya kimataifa, madhehebu ya dini na mashirika yasiyo ya kiserikali, kwa kuendelea kuunga mkono juhudi za Serikali ya Awamu ya Sita katika kujenga uchumi na kuiletea nchi yetu maendeleo. Michango yao imekuwa muhimu katika kuwezesha nchi yetu kupiga hatua kubwa kimaendeleo kwa kuzingatia mipango tuliyojiwekea.

33. *Mheshimiwa Spika*, ninawashukuru wananchi wa Jimbo la Ruangwa kwa kuendelea kushirikiana nami na kuniunga mkono katika kipindi chote nilipokuwa mbali nao wakati nikitekeleza majukumu ya kiserikali. Hali hii imeonesha ni kwa namna gani wamekuwa wastahimilivu na waungwana kwa Serikali yao katika kuhakikisha tunaleta maendeleo ya pamoja.

34. *Mheshimiwa Spika*, ninawashukuru wananchi wote kwa kuendelea kuiunga mkono Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ushirikiano wao kwa Serikali umekuwa chachu ya mafanikio makubwa ya Serikali ya Awamu ya Sita.

35. *Mheshimiwa Spika*, kipekee kabisa, ninapenda kumshukuru mke wangu mpendwa Bi. Mary Majaliwa, watoto wangu na familia yangu kwa ujumla kwa upendo, uvumilivu na maombi yao wakati wote ninapotekeleza majukumu ya kulitumikia Taifa. Ninawashukuru sana na ninawapenda.

MAFANIKIO YA SERIKALI YA AWAMU YA SITA

36. *Mheshimiwa Spika*, kama nilivyoeleza hapo awali, katika hotuba yangu ya mwaka huu nitaanza kueleza kwa muhtasari mafanikio ya Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Amiri Jeshi

Mkuu. Mheshimiwa Rais mara baada ya kushika hatamu ya kuliongoza Taifa letu, aliweka bayana vipaumbele na mwelekeo thabiti unaolenga kuwatumikia wananchi wakati alipolihutubia Bunge lako Tukufu tarehe 22 Aprili, 2021.

37. Mheshimiwa Spika, katika hotuba yake, Mheshimiwa Rais aliahidi kudumisha mazuri yote ya awamu zilizopita, kuyaendeleza mema yaliyopo na kuibua mengine mapya. Alisisitiza utekelezaji wa ahadi hizo kupitia salamu ya '**Jamhuri ya Muungano wa Tanzania – Kazi Iendelee**'. Na kwa hakika kazi imefanyika, yaliyoachwa yametekelezwa, mapya yameibuliwa kwa mafanikio na tunasonga mbele.

38. Mheshimiwa Spika, vilevile, Mheshimiwa Rais alielekeza Serikali anayoingoa kutekeleza majukumu kwa kuzingatia **falsafa ya 4Rs** ambayo inasisitiza umuhimu wa **Maridhiano, Ustahimilivu, Mabadiliko na Kujenga Upya**. Falsafa hiyo inalenga kulileta taifa pamoja, kujenga hali ya kuvumiliana, kuwa na makubaliano ya pamoja na kulijenga upya Taifa letu.

39. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia mwelekeo na maono ya Mheshimiwa Rais katika kipindi cha uongozi wake, Serikali ya Chama cha Mapinduzi imepata mafanikio makubwa katika utekelezaji wa shughuli mbalimbali za maendeleo. Shughuli hizo ni pamoja na ujenzi na uboreshaji wa miundombinu ya uchumi, kuongeza fursa za uwezesaji wa wananchi kiuchumi kupitia sekta za

uzalishaji, kuboresha huduma za kijamii ikiwemo afya, elimu na maji, kutekeleza mikakati thabiti ya kuvutia uwekezaji nchini na kukuza uhusiano wa kimataifa na diplomasia ya kiuchumi.

40. Mheshimiwa Spika, mafanikio yaliyopatikana yamewezesha kukua kwa uchumi wa nchi yetu pamoja na kuboresha maisha ya wananchi. Ninaomba sasa nilitaarifu Bunge lako Tukufu na wananchi wote baadhi ya mafanikio makubwa yaliyopatikana katika uongozi wa Awamu ya Sita:

a. Uzalishaji wa Ajira

41. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kubuni na kutekeleza mikakati mbalimbali ya kuzalisha fursa za ajira nchini kupitia uwekezaji na utekelezaji wa miradi mikubwa ya kimkakati ikiwemo ujenzi wa bomba la mafuta ghafi la Afrika Mashariki, reli ya kisasa, Bwawa la Kufua Umeme la Julius Nyerere na Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Msalato. Vilevile, Serikali imeweka mazingira wezeshi kwa sekta binafsi kukua na kupanua wigo wa uzalishaji wa ajira nchini. Kutokana na jitihada hizo, katika kipindi cha Novemba 2020 hadi Februari, 2025 jumla ya ajira 8,084,204 zimezalishwa katika sekta ya umma na sekta binafsi.

b. Ujenzi wa Reli ya Kati kwa Kiwango cha Kimataifa

42. Mheshimiwa Spika, kama ilivyo azma ya Serikali ya Awamu ya Sita ya kukamilisha kwa ufanisi mkubwa miradi yote ya kimkakati ili kuleta maendeleo endelevu ya nchi yetu, tarehe 01 Agosti, 2024, Mheshimiwa *Dkt. Samia Suluhu Hassan*, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alizindua huduma za usafiri wa reli kati ya Dar es Salaam - Morogoro – Dodoma. Hadi kufikia Februari, 2025, abiria 1,809,983 wamesafirishwa na jumla ya shilingi bilioni 54.9 zimekusanywa. Uwepo wa huduma hiyo ya treni, umepunguza muda wa safari kati ya Dar es Salaam na Dodoma kutoka wastani wa saa 10 kwa basi hadi kati ya saa tatu na nne na kuchagiza kasi ya maendeleo ya kiuchumi na kijamii nchini.

43. Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, ujenzi wa kipande cha kutoka Mwanza - Isaka (km 341) umefikia asilimia 62.37; Makutupora – Tabora (km 368) umefikia asilimia 14.53; Tabora – Isaka (km 165) umefikia asilimia 6.33; na Tabora – Kigoma (km 506) umefikia asilimia 7.34. Aidha, maandalizi ya kuanza ujenzi wa kipande cha Uvinza - Malagarasi - Musongati (Km 282) yameanza ambapo Serikali za Tanzania na Burundi zilisaini mkataba wa ujenzi wa kipande hicho tarehe 29 Januari, 2025.

c. Uimarishaji wa Huduma za Bandari ya Dar es Salaam

44. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia ushindani wa kibiashara uliopo katika ukanda wa Bahari ya Hindi, nchi yetu imechukua hatua mahsusi ili kunufaika na fursa ya kijiografia tuliyonayo ya kuwa lango kuu la kibiashara kwa nchi jirani. Hatua hizo ni pamoja na uboreshaji wa bandari zetu zilizo katika Bahari na uwekezaji wa sekta binafsi katika kutoa baadhi ya huduma bandarini.

45. Mheshimiwa Spika, idadi ya makasha yanayohudumiwa yameongezeka na kufikia 686,515 katika kipindi cha Julai, 2024 hadi Februari, 2025 ikilinganishwa na makasha 670,724 yaliyohudumiwa katika kipindi kama hicho mwaka uliopita. Ongezeko hilo lilichangiwa na uwekezaji uliofanyika katika gati 0 - 7 ambapo idadi ya makasha yaliyohudumiwa katika eneo hilo yaliongezeka kutoka 122,339 hadi 160,286 katika kipindi hicho. Aidha, muda wa meli za makasha kusubiri nangani umeondolewa kabisa. Hivi sasa, meli huenda moja kwa moja gatini mara zinapowasili katika Bandari ya Dar es Salaam. Hali hiyo imepunguza wastani wa muda wa meli kusubiri nangani kutoka siku 46 za awali hadi siku saba.

46. Mheshimiwa Spika, mafanikio mengine yaliyopatikana ni pamoja na kupungua kwa idadi ya meli zinazosubiria nangani kutoka meli 30 hadi tatu muda wa kuhudumia meli za mafuta umepungua

kutoka siku 10 hadi siku tatu. Kuimarika kwa utoaji wa huduma hizo kumepunguza tozo ya meli kusubiri nangani na hivyo kuchangia kupunguza gharama za bidhaa kwa Watanzania.

47. Mheshimiwa Spika, vilevile, mapato ya Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari kwa mwezi yameongezeka kutoka wastani wa shilingi bilioni 850 mwaka 2023/2024 hadi kufikia wastani wa shilingi trilioni moja mwaka 2024/2025. Aidha, mapato yanayokusanywa kutokana na ushuru wa forodha yameongezeka kutoka shilingi trilioni 9.35 mwaka 2023/2024 hadi shilingi trillioni 9.86 kufikia Februari 2025.

d. Kuimarisha Shirika la Ndege Tanzania-ATCL

48. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuimarisha Shirika la Ndege Tanzania ili kutoa huduma bora za usafiri wa anga kwa abiria na mizigo ndani na nje ya nchi. Serikali katika kipindi cha Novemba, 2020 hadi Februari, 2025, ilitumia shilingi trilioni 1.49 kununua ndege saba ambapo ndege sita ni za abiria na ndege moja ni ya mizigo. Ununuzi wa ndege hizo umelifanya Shirika kuwa na jumla ya ndege 16 ambazo zimeimarisha na kuongeza safari za ndege za ndani na nje ya nchi.

49. Mheshimiwa Spika, hivi sasa Shirika la Ndege Tanzania limeongeza safari za ndege kwenda nchi za nje ambapo ndege zake zinasafiri kwenda Johannesburg (Afrika Kusini), Guangzhou (China),

Mumbai (India), Lubumbashi (DRC), Lusaka na Ndola (Zambia), Harare (Zimbabwe), Dubai (Falme za Kiarabu), Nairobi (Kenya), Entebbe (Uganda), Bujumbura (Burundi), Moroni (Comoro). Hivi karibuni, litaanza safari za moja kwa moja kutoka Dar es Salaam hadi Kinshasa, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo.

50. *Mheshimiwa Spika*, ongezeko la ndege limechangia pia kuongezeka kwa idadi ya abiria wanaohudumiwa kutoka abiria 822,232 mwaka 2021 hadi abiria 3,818,567 Februari, 2025; mizigo kutoka tani 2,567 mwaka 2021 hadi tani 5,730.48 Februari, 2025. Kadhalika, mapato yameongezeka kutoka shilingi bilioni 254 mwaka 2021 hadi shilingi trilioni 1.5 Februari, 2025.

e. Ujenzi wa Madaraja Makubwa

51. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imekamilisha ujenzi wa madaraja makubwa ikiwemo Tanzanite (Dar es Salaam) lenye urefu wa kilomita 1.03 na Wami (Pwani) lenye urefu wa mita 510. Aidha, inaendelea na ujenzi wa Daraja la Kigongo — Busisi (Mwanza) lenye urefu wa km 3.2 ambao umefikia asilimia 98. Lengo la ujenzi wa madaraja hayo ni kurahisisha shughuli za kiuchumi na ufikiwaji wa huduma za kijamii kwa haraka kwa kupunguza foleni na muda wa usafiri.

f. Ujenzi na Ukarabati wa Meli Katika Maziwa Makuu

52. Mheshimiwa Spika, utoaji wa huduma za usafiri katika maziwa makuu umeendelea kuimarishwa ili kuhakikisha wananchi wetu wanapiga hatua za kiuchumi. Kazi zilizotekelezwa ni pamoja na ujenzi wa meli ya MV Mwanza ambao umefikia asilimia 98. Aidha, meli hiyo itakayogharimu shilingi bilioni 109, itakapokamilika itakuwa na uwezo wa kubeba abiria 1,200, tani 400 za mizigo, na magari 23.

53. Mheshimiwa Spika, vilevile, Serikali inaendelea na ukarabati wa meli katika Ziwa Tanganyika ambazo ni: MT Sangara kwa gharama ya Dola za Marekani milioni 3.60 ambao umefikia asilimia 98, mradi huu utakapokamilika utawezesha kubeba shehena ya mafuta kiasi cha lita 410,000; na MV Liemba kwa gharama ya Dola za Marekani milioni 13.19 ambao umefikia asilimia 15, mradi huu utakapokamilika utawezesha kubeba abiria 600 na tani 200 za mizigo.

g. Ukamilishaji wa Mradi wa Umeme wa Julius Nyerere (MW 2,115)

54. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kukamilisha ujenzi wa mradi wa uzalishaji umeme katika Bwawa la Julius Nyerere kwa gharama ya shilingi trilioni 6.6. Ujenzi wa mradi huo wenye uwezo wa kuzalisha umeme wa megawati 2,115 kwa siku umekamilika. Hadi Machi 2025, jumla ya megawati 2,115 zimeunganishwa kwenye gridi ya taifa na

hivyo kuongeza kiwango cha umeme katika gridi ya taifa kufikia megawati 4,031.7. Kuanza kwa uzalishaji wa umeme katika mradi huo kumeongeza kiwango cha upatikanaji wa umeme wa uhakika na kuwa chachu ya kasi ya maendeleo ya nchi.

h. Uunganishaji wa Umeme Vijijini

55. *Mheshimiwa Spika*, katika kipindi cha Novemba, 2020 hadi Februari, 2025, Serikali imeunganisha umeme katika vijiji 4,071 kwa gharama ya shilingi bilioni 1,593 na hivyo kuwezesha vijiji vyote 12,318 vya Tanzania Bara kuunganishwa na umeme. Hatua inayofuata baada ya kukamilisha mradi wa kupeleka umeme katika vijiji vyote, ni kupeleka umeme kwenye vitongoji ambapo jumla ya vitongoji 33,657 kati ya 64,359, sawa na asilimia 52.3 vimeunganishwa na huduma ya umeme. Usambazaji wa umeme katika vijiji na vitongoji utawezesha wananchi kushiriki kikamilifu katika shughuli za kiuchumi hususan zinazohitaji nishati ya umeme zikiwemo kuchomelea vyuma, useremala, kuchakata nafaka na kuchenjua madini.

i. Ujenzi wa Bomba la Mafuta Kutoka Hoima (Uganda) Hadi Tanga (Tanzania)

56. *Mheshimiwa Spika*, Serikali ya Tanzania kwa kushirikiana na Serikali ya Uganda inatekeleza ujenzi wa mradi wa Bomba la Mafuta Ghafi la Afrika Mashariki (EACOP) lenye urefu wa

kilomita 1,443 kutoka Hoima (Uganda) hadi Tanga (Tanzania). Utekelezaji wa mradi huo umefikia asilimia 55 ambapo kilomita 1,115 za bomba hilo zinapita hapa nchini. Serikali tayari imeshachangia mtaji wa Dola za Marekani milioni 376 sawa na asilimia 15 ya hisa. Kupitia mradi huo, jumla ya ajira 6,610 za muda na ajira 114 za kudumu zimezalishwa.

j. Ujenzi wa Shule za Sayansi za Wasichana katika Mikoa 26 ya Tanzania Bara

57. Mheshimiwa Spika, kama mnavyokumbuka, wakati anaingia madarakani Mheshimiwa Rais alieleza azma yake ya kumsaidia mwanamke. Katika kutekeleza azma hiyo, Serikali ya Awamu ya Sita imejenga shule za wasichana katika mikoa 26 zenye michepuo ya masomo ya sayansi. Hadi sasa, ujenzi wa shule hizo umegharimu shilingi bilioni 121.55 na tayari wanafunzi 10,274 wameshadahiliwa.

k. Uwezeshaji wa Wanafunzi wa Vyuo vya Kati na Elimu ya Juu

58. Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, Serikali ya Awamu ya Sita imeanzisha programu ya ufadhili kwa wanafunzi wa elimu ya juu (*Samia Scholarship Program*) kwenye fani za sayansi, teknolojia, ubunifu, uhandisi, hisabati na tiba wenye ufaulu wa kiwango cha juu. Aidha, kiasi cha shilingi bilioni 6.63 kimetolewa tangu kuanza kwa programu hiyo na kunufaisha wanafunzi 1,313.

59. Mheshimiwa Spika, vilevile Serikali inatoa ufadhili wa mikopo kwa wanafunzi wa elimu ya vyyuo vya kati wanaosoma stashahada za fani za ufundi. Tangu kuanzishwa kwa mpango huo shilingi bilioni 20.08 zimetolewa na kunufaisha wanafunzi 7,732. Pia, imeanzisha Mfuko wa Wabunifu unaojulikana kama *Samia Innovation Fund* ili kusaidia wabunifu kuchochea biashara za ubunifu na kuongeza fursa za ajira.

1. Ujenzi wa Miundombinu ya Kutolea Huduma za Afya

60. Mheshimiwa Spika, utoaji wa huduma za afya nchini umeendelea kuimarika kutokana na jitihada zinazofanywa na Serikali kwa kushirikiana na wadau wa sekta binafsi. Jitihada hizo zimewezesha kuongezeka kwa vituo vya kutolea huduma za afya kutoka 8,458 mwaka 2020 hadi 9,826 Februari, 2025.

61. Mheshimiwa Spika, vilevile, idadi ya hospitali zinazotoa huduma ya magonjwa ya dharura zimeongezeka kutoka saba mwaka 2020 hadi 116 mwaka 2025. Pia, vituo vya kutolea huduma za afya vyenye majengo ya mama na mtoto vimeongezeka kutoka 6,081 mwaka 2020 hadi 7,397 Februari, 2025. Kutokana na jitihada hizo vifo vitokanavyo na uzazi vimepungua kutoka vifo 556 kwa kila vizazi hai 100,000 mwaka 2020 hadi 104 kwa kila vizazi hai 100,000 Februari, 2025; na vifo vya watoto wenye umri chini ya miaka mitano vimepungua kutoka 67 mwaka 2020 hadi 43 Februari, 2025.

m. Huduma za Kibingwa na Ubingwa Bobezi na Hali ya Upatikanaji wa Dawa na Vifaa Tiba

62. Mheshimiwa Spika, huduma za kibingwa na ubingwa bobezi zimeendelea kuimarika. Hivi sasa huduma hizo zinapatikana katika hospitali za rufaa za mikoa zinatoa huduma nane za kibingwa ambazo hapo awali zilikuwa zinapatikana katika ngazi ya kanda. Huduma hizo ni pamoja na afya ya uzazi na magonjwa ya wanawake, afya ya watoto, magonjwa ya ndani, upasuaji, upasuaji mifupa, huduma za dharura, huduma za mionzi, huduma za ganzi na dawa za usingizi.

63. Mheshimiwa Spika, hali ya upatikanaji wa dawa, vifaa tiba na vitendanishi vya kisasa na bidhaa za afya imeimarika kutoka asilimia 73 mwaka 2020 hadi asilimia 89.3 Februari, 2025. Mafanikio hayo makubwa yameendelea kuwavutia wagonjwa kutoka nje ya nchi na kuimarisha Tiba Utalii ambapo hadi Februari, 2025 wagonjwa 7,843 kutoka nje ya nchi wametibiwa ikilinganishwa na wagonjwa 5,705 mwaka 2020.

n. Kuongeza Upatikanaji wa Huduma ya Maji Mijini na Vijijini

64. Mheshimiwa Spika, hali ya upatikanaji wa maji imeendelea kuimarika kutokana na utekelezaji wa miradi ya ujenzi na uboreshaji wa miundombinu ya kutolea huduma ya maji vijijini na mijini. Jumla ya miradi 1,633 imetekelezwa, kati

ya hiyo, miradi 1,335 ni ya vijijini na miradi 298 ya mijini. Miradi hiyo imeongeza kiwango cha upatikanaji wa huduma ya maji vijijini kutoka wastani wa asilimia 70.1 mwaka 2020 hadi asilimia 79.6 mwaka 2025. Kwa upande wa mijini, kiwango hicho kimeongezeka kutoka wastani wa asilimia 84 mwaka 2020 hadi asilimia 90 mwaka 2025. Kutokana na ongezeko hilo wananchi 12,547,526 wamenufaika na huduma ya maji safi na salama.

o. Kuongezeka kwa Idadi ya Watalii

65. Mheshimiwa Spika, kutokana na mchango mkubwa wa sekta ya utalii katika kuingiza fedha za kigeni nchini, kukuza uchumi na maendeleo. Serikali imeendelea kuchukua hatua mahsusi ili kuhakikisha sekta hiyo inaendelea kuwa na mchango mkubwa katika Pato la Taifa. Kutokana na umuhimu huo, Mheshimiwa Dkt Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania aliamua kufanya jitihada binafsi za kutangaza vivutio vya utalii nchini kupitia filamu ya Tanzania “*The Royal Tour*” na “*Amazing Tanzania*”. Jitihada hizo zimechangia kuongeza idadi ya watalii kutoka 1,711,625 mwaka 2021 hadi 5,360,247 mwaka 2024. Kati yao, watalii wa kimataifa waliongezeka kutoka 922,692 mwaka 2021 hadi 2,141,895 mwaka 2024 sawa na ongezeko la asilimia 132.24 na idadi ya watalii wa ndani iliongezeka kwa asilimia 307.94 kutoka watalii 788,933 mwaka 2021 hadi 3,218,352 mwaka 2024.

p. Ujenzi wa Mji wa Serikali – Mtumba

66. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kutekeleza mradi wa uendelezaji wa Mji wa Serikali ambao hadi Machi, 2025 unajumuisha jumla ya majengo 34. Kati ya hayo, majengo 24 ni ya wizara na 10 ni ya taasisi. Pamoja na majengo hayo, Serikali imejenga Jengo la Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa pamoja na Makao Makuu ya Jeshi la Wananchi wa Tanzania katika eneo la Kikombo. Aidha, wastani wa ujenzi wa majengo ya wizara umefikia asilimia 89.7 na kutumia jumla ya shilingi bilioni 534.4. Vilevile, ujenzi wa majengo matatu umekamilika na kuanza kutumika. Kukamilika kwa majengo hayo kutawezesha wananchi kupata huduma kwa urahisi na kupendezesha Jiji na hivyo kuwa moja ya vivutio vya utalii Mkoani Dodoma.

q. Kuimarisha Diplomasia ya Kiuchumi

67. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Novemba, 2020 hadi Machi 2025, Serikali imeimarisha ushiriki wake katika nyanja ya kidiplomasia kwa kujumuisha ushirikiano wa kikanda, kimataifa na diplomasia inayozingatia maslahi ya kiuchumi. Katika kipindi hicho, nchi yetu imeshiriki katika mikutano 312 ya Kikanda na Kimataifa na mikutano 42 ya Tume za Kudumu za Pamoja (JPC) ambayo imewezesha kusainiwa kwa hati za Makubaliano 229.

68. Mheshimiwa Spika, kutokana na kuimarika kwa uhusiano wa kimataifa, Mkutano wa 38 wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Umoja wa Afrika uliofanyika tarehe 15 Februari 2025 Jijini Addis Ababa, Ethiopia uliichagua Tanzania kuwa Mjumbe wa Kamati ya Uongozi wa Umoja wa Afrika kwa mwaka 2025. Kuchaguliwa kwa Tanzania katika nafasi hiyo kutawezesha nchi kunufaika na nafasi za ajira zinazotolewa kwa kuzingatia uwiano wa wakilishi kwa nchi wanachama pamoja na kujenga mtangamano imara na wenye maslahi kwa pande zote.

69. Mheshimiwa Spika, vilevile, Agosti, 2024 Serikali iliratibu ushiriki wa Tanzania katika Mkutano wa 44 wa Kawaida wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika uliofanyika Harare, Zimbabwe. Katika mkutano huo Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania aliteuliwa kuwa Mwenyekiti wa Asasi ya SADC ya Siasa, Ulinzi na Usalama kwa kipindi cha Mwaka mmoja kuanzia Agosti, 2024.

70. Mheshimiwa Spika, mikutano na ziara hizo pamoja na jitihada kubwa za kidiplomasia zinazofanywa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, zimeleta mafanikio makubwa kwa nchi yetu. Mafanikio hayo ni pamoja na upatikanaji wa fursa za masoko nje ya nchi; wawekezaji kutoka nje; misaada na mikopo yenye masharti nafuu

kutoka kwa washirika wa maendeleo; ongezeko la fursa za ajira na ufadhili wa masomo nje ya nchi.

UTEKELEZAJI WA SHUGHULI ZA SERIKALI KWA MWAKA 2024/2025

71. Mheshimiwa Spika, baada ya kuainisha baadhi ya mafanikio makubwa yaliyopatikana katika kipindi cha uongozi wa Serikali ya Awamu ya Sita chini ya uongozi mahiri wa Jemedari wetu, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, sasa ninaomba nieleze utekelezaji wa shughuli za Serikali katika mwaka 2024/2025.

UKUAJI WA UCHUMI

72. Mheshimiwa Spika, mwenendo wa viashiria vya uchumi na bajeti katika mwaka 2024/2025 umeendelea kuwa wa kuridhisha. Katika mwaka 2024, Pato halisi la Taifa lilikua kwa wastani wa asilimia 5.5 ikilinganishwa na asilimia 5.1 mwaka 2023. Ukuaji huo ulitokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa umeme; uimarishaji wa huduma za jamii; kuongezeka kwa mikopo kwa sekta binafsi iliyochachua shughuli za kiuchumi; kuendelea na ujenzi wa miundombinu ya usafirishaji; na kuimarika kwa sekta ya uchukuzi. Aidha, sekta zilizokuwa na kiwango kikubwa cha ukuaji katika kipindi cha marejeo ni pamoja na shughuli za sanaa na burudani asilimia 17.1, fedha na bima asilimia 16.3 na habari na mawasiliano asilimia 14.3.

MFUMUKO WA BEI

73. *Mheshimiwa Spika*, mfumuko wa bei kwa mwaka 2024 umepungua hadi kufikia wastani wa asilimia 3.1 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 3.8 mwaka 2023. Kiwango hicho kipo ndani ya lengo la nchi na Jumuiya za kikanda la wigo wa asilimia 3.0 hadi 5.0 katika muda wa kati. Kupungua kwa mfumuko wa bei kulitokana na utekelezaji wa sera madhubuti za fedha na bajeti; uwepo wa utoshelevu wa chakula nchini; na uboreshaji wa miundombinu ya uchukuzi iliyorahisisha usafirishaji wa bidhaa kutoka maeneo ya uzalishaji hadi kwenye masoko.

AKIBA YA FEDHA ZA KIGENI

74. *Mheshimiwa Spika*, hadi Desemba 2024, akiba ya fedha za kigeni ilikuwa Dola za Marekani bilioni 5.50 ikilinganishwa na Dola za Marekani bilioni 5.45 katika kipindi kama hicho mwaka 2023. Kiasi hicho kinatosheleza uagizaji wa bidhaa na huduma nje ya nchi kwa kipindi kisichopungua miezi 4.5, ikiwa ni juu ya lengo la nchi la kutosheleza uagizaji wa bidhaa na huduma kwa kipindi cha miezi minne. Ongezeko hilo lilitokana na utekelezaji wa programu ya Benki Kuu ya Tanzania ya ununuzi wa dhahabu nchini; kuongezeka kwa mapato ya fedha za kigeni yaliyotokana na kuongezeka kwa bei ya dhahabu katika soko la dunia; mauzo ya mazao ya biashara ikiwemo korosho na tumbaku; na kuongezeka kwa idadi ya watalii nchini.

MWENENDO WA UKUSANYAJI WA MAPATO

75. *Mheshimiwa Spika*, mwenendo wa ukusanyaji wa mapato nchini umeendelea kukua ambapo katika kipindi cha Julai, 2024 hadi Februari, 2025, mapato ya ndani yalifikia shilingi trilioni 22.58 sawa na asilimia 99.9 ya lengo la kukusanya shilingi trilioni 22.60 ambao ni ukuaji wa asilimia 16.6 ikilinganishwa na kipindi kama hicho mwaka 2023/2024. Ufanisi huo umetokana na sababu mbalimbali ikiwemo kuendelea kuboresha mifumo ya TEHAMA inayosimamia shughuli za ukusanyaji wa mapato katika taasisi; kuboreshwa kwa mazingira ya biashara na uwekezaji; kuimarika kwa shughuli za ufuatiliaji na usimamizi; na uwepo wa ushirikiano mzuri kati ya Mamlaka ya Mapato Tanzania na walipakodi.

76. *Mheshimiwa Spika*, kati ya mapato yote ya ndani yaliyokusanywa, Mamlaka ya Mapato Tanzania ilikusanya shilingi trilioni 19.62 sawa na asilimia 101.4 ya lengo la kukusanya shilingi trilioni 17.18; Wizara, Idara zinazojitegemea, Wakala na Taasisi za Serikali zilikusanya shilingi trilioni 2.05 sawa na asilimia 87.1 ya lengo la kukusanya shilingi trilioni 2.36; na Mamlaka za Serikali za Mitaa zilikusanya shilingi bilioni 903.89 ikiwa ni asilimia 101.3 ya lengo la kukusanya shilingi bilioni 892.38.

77. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuweka kipaumbele katika ukusanyaji wa mapato ya ndani ili kuimarisha

utekelezaji wa mpango na bajeti. Aidha, Serikali itaendelea kutumia namba ya ankara (*control number*) ya malipo jumuiishi katika kufanya malipo ya kodi, tozo au ada; kuendelea kuboresha mifumo ya TEHAMA ikiwemo mifumo ya ardhi, TAUSI na forodha; kuendelea kuhamasisha ulipaji kodi wa hiari na matumizi ya mashine za kielektroniki; na kuendelea kuimarisha usimamizi wa ukusanyaji wa mapato katika vyanzo vilivyopo na kubuni vyanzo vipya.

UWEKEZAJI NA UENDELEZAJI WA SEKTA BINAFSI

78. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuchukua hatua mahsusi za kuimarisha na kuboresha mazingira ya biashara na uwekezaji nchini. Hatua hizo ni pamoja na kufanya maboresho ya Sheria 12 kupitia Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na. 3 ya mwaka 2024 na kutekeleza Mpango wa Kuboresha Mazingira ya Biashara na Uwekezaji.

79. Mheshimiwa Spika, Serikali pia imeanza maandalizi ya Mpango wa Pili wa Kuboresha Mazingira ya Biashara na Uwekezaji Nchini unaolenga kuvutia uwekezaji wa nje na ndani, kuongeza fursa za ajira, uboreshaji wa miundombinu, upatikanaji wa soko la kimataifa kwa bidhaa za ndani na kukuza ushindaji na ubora wa bidhaa.

80. Mheshimiwa Spika, katika eneo la uwezeshaji kiuchumi na maendeleo ya sekta binafsi, Serikali imezindua Mwongozo wa Uratibu wa Mifuko na Programu za Uwezeshaji kwa ajili ya kuimarisha usimamizi wa mifuko na programu za uwezeshaji na kuainisha taratibu mahususi zitakazofuatwa kabla na baada ya kuanzisha mfuko na programu za uwezeshaji. Vilevile, Serikali imeanza utekelezaji wa Programu ya Imarisha Uchumi na Mama Samia inayolenga kuwezesha wanawake, vijana na makundi maalum kunufaika na fursa za uwezeshaji. Aidha, Serikali iliratibu Mkutano wa Baraza la Taifa la Biashara ili pamoja na masuala mengine kutoa fursa ya majadiliano kuhusu maboresho ya mfumo wa usimamizi wa kodi.

81. Mheshimiwa Spika, baadhi ya mafanikio yaliyopatikana katika kuimarisha na kuboresha uwekezaji ni pamoja na kupungua kwa muda wa kupata vibali vya uwekezaji kutoka wastani wa siku 14 hadi siku 3; kupungua kwa muda wa usajili wa hospitali binafsi kutoka miezi 12 hadi miezi 3; kupungua kwa muda wa kupata cheti cha usajili wa sehemu za kazi kutoka siku 14 hadi siku 1; kupungua kwa muda wa kutoa leseni ya kukidhi matakwa ya Sheria ya Usalama na Afya Mahali Pa Kazi kutoka siku 28 hadi siku 3; na kupungua kwa muda wa kushughulikia maombi ya vibali vya kazi kutoka siku zaidi 14 hadi wastani wa siku 3 hadi siku 7.

82. Mheshimiwa Spika, uboreshaji wa mazingira ya uwekezaji nchini umeongeza usajili wa miradi kwenye sekta binafsi kutoka 416 hadi 615. Miradi hiyo yenye thamani ya Dola za Marekani bilioni 4.49 ilizalisha ajira mpya 119,717 katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Februari, 2024 ikilinganishwa miradi yenye thamani ya Dola za Marekani bilioni 7.95 iliyozalisha ajira mpya 187,355 katika kipindi cha Julai, 2024 hadi Februari, 2025.

83. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuboresha na kuwezesha taasisi za umma kuongeza mitaji iliyochangia kuongezeka kwa thamani ya uwekezaji kwa asilimia 12.6 kutoka shilingi trilioni 75.8 mwaka 2022/2023 mpaka shilingi trilioni 85.4 mwaka 2023/2024. Aidha, uwekezaji wa Serikali katika taasisi za nje ya nchi uliongezeka kwa asilimia 9 kutoka shilingi bilioni 778.95 mwaka 2022/2023 na kufikia shilingi bilioni 846.22 mwaka 2023/2024.

UTAWALA WA SHERIA

84. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha nchi yetu inaendelea kusimamia utawala wa sheria unaozingatia misingi ya utawala bora na haki za binadamu, Serikali imefanya marekebisho ya sheria mbalimbali kwa lengo la kuinua ustawi wa wa wananchi. Katika mwaka 2024/2025, Sheria 19, Kanuni 65, Amri 116, Notisi 313, Sheria Ndogo za Mamlaka za Serikali za Mitaa 76, Matamko mawili na Hati Idhini moja zilitungwa na kufanyiwa

marekebisho. Vilevile, imekamilisha maandalizi ya Sheria Ndogo Kifani 40 ili kuziongoza Wizara, Taasisi na Mamlaka za Serikali za Mitaa katika uandaaji wa Sheria Ndogo.

85. *Mheshimiwa Spika*, vilevile, katika kuharakisha upatikanaji wa haki, Serikali imeendelea kutenganisha shughuli za mashtaka na upelelezi ili kuendelea kuimarisha huduma za haki jinai na kusogeza huduma za kisheria na kimahakama karibu na wananchi. Katika mwaka 2024/2025, jumla ya wilaya 16 za mashtaka zimefunguliwa na kufanya uwepo wa jumla ya ofisi 78 za mashtaka za wilaya hapa nchini.

86. *Mheshimiwa Spika*, hatua hizo zimeenda sambamba na utekelezaji Kampeni ya Msaada wa Kisheria ya Mama Samia. Kampeni hiyo, inatekelezwa kwa lengo la kuongeza wigo wa upatikanaji haki kwa wananchi, hususan wale wasio na uwezo wa kumudu gharama za huduma za kisheria ambapo wananchi 1,373,099 wamefikwa na huduma hiyo. Itakumbukwa kuwa Tarehe 18 Februari, 2025 nikiwa Wilayani Ruangwa, nilizindua kampeni hiyo kimkoa na hivyo kuongeza idadi ya mikoa iliyofikiwa na kampeni hiyo kufikia mikoa 19.

87. *Mheshimiwa Spika*: kwa upande mwingine, Serikali imeendelea kutekeleza mapendekezo ya Tume ya Kuangalia Jinsi ya Kuboresha Taasisi za Haki Jinai Nchini iliyoundwa na Mheshimiwa Rais. Mafanikio ya utekelezaji wa mapendekezo ya Tume hiyo, yameanza kuonekana. Baadhi ya mafanikio hayo

ni pamoja na: kupungua kwa msongamano wa mahabusu na wafungwa gerezani; kurekebishwa kwa sheria zinazohusu utoaji wa haki jinai; kuiwezesha Ofisi ya Taifa ya Mashtaka kutekeleza mpango wa kutenganisha upelelezi na uendeshaji wa mashtaka; kuzijengea uwezo taasisi za utoaji wa haki jinai ikiwa ni pamoja na kuongeza rasilimali watu na vitendea kazi.

88. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuimarisha Sekta ya Sheria kwa kuendelea kutekeleza mapendekezo ya Tume ya Kuangalia Jinsi ya Kuboresha Taasisi za Haki Jinai Nchini; kujenga na kukarabati miundombinu ya Mahakama; kuimarisha huduma za msaada wa kisheria kwa watu wenye uhitaji; na kuboresha mifumo ya haki za binadamu na utawala bora.

SEKTA ZA UZALISHAJI KILIMO

89. Mheshimiwa Spika, sekta ya kilimo ni muhimu katika kuleta maendeleo ya kiuchumi na kijamii nchini kutokana na mchango wake katika uzalishaji wa ajira na mazao ya chakula, biashara na malighafi za viwandani. Kutokana na umuhimu huo, Serikali imeendelea kuchukua hatua mahsusi za kuendeleza sekta hii muhimu kwa uchumi wa taifa letu. Moja ya hatua hizo ni utekelezaji wa Programu ya kuendeleza sekta ya kilimo (ASDP). Tayari Serikali imekamilisha mapitio na uhuishaji wa Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo (ASDP

II) kwa muhula wa mwisho utakaokamilika mwaka 2030.

90. Mheshimiwa Spika, Katika mapitio hayo baadhi ya masuala yaliyobainika ni pamoja na kufikiwa kwa malengo ya awali kwa asilimia 66 na kuongezeka kwa bajeti ya maendeleo. Serikali itaendelea kutoa kipaumbele katika utekelezaji wa programu hiyo na mikakati inayolenga kuitekeleza ili kuimarisha sekta ya kilimo. Hii ni pamoja na kuimarisha uratibu wa programu, kuweka mkazo kwenye masuala ya uhifadhi na usimamizi rasilimali za misitu, kuongeza nguvu katika utekelezaji wa afua za kuongeza usalama wa chakula na lishe na kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika sekta hiyo.

Usalama wa Chakula

91. Mheshimiwa Spika, sambamba na utekelezaji wa Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo, Serikali imeendelea kutekeleza mikakati madhubuti ya kuendeleza kilimo. Mikakati hiyo ni pamoja na kutoa mbegu na pembejeo za kilimo, kutoa mikopo ya kilimo kwa wananchi, kuanzisha skimu za umwagiliaji na kuimarisha ushirika.

92. Mheshimiwa Spika, nchi yetu imeendelea kujitosheleza kwa chakula kwa asilimia 128. Utoshelevu huo unatokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa mazao ya chakula kutoka tani milioni 20.4 katika msimu wa kilimo wa 2022/2023 hadi tani milioni 22.8 msimu wa mwaka 2023/2024.

Ongezeko hilo limetokana na ongezeko la matumizi ya mbolea iliyotolewa kwa wakulima kupitia mpango wa ruzuku, kuongezeka kwa mtandao wa kilimo cha umwagiliaji, kuimarika kwa huduma za ugani na matumizi ya mbegu bora.

Upatikanaji wa Mbolea

93. *Mheshimiwa Spika*, hali ya upatikanaji wa mbolea nchini imeendelea kuimarika ambapo hadi tarehe 31 Januari, 2025 kulikuwa na jumla ya tani milioni 1.21 sawa na asilimia 80.9 ya makisio ya mahitaji ya tani milioni 1.5 za mbolea kwa msimu wa mwaka 2024/2025. Aidha, katika msimu wa kilimo wa mwaka 2024/2025, tani 388,619.87 za mbolea yenye ruzuku ya thamani shilingi bilioni 131.66 imesambazwa kwa wakulima 4,223,278.

Upatikanaji wa Huduma za Ugani

94. *Mheshimiwa Spika*, kwa kutambua umuhimu wa huduma za ugani katika kuongeza tija na uzalishaji wa mazao nchini, Serikali imenunua na kusambaza pikipiki 555 kwa maafisa ugani, vishikwambi 3,500, magari 40, visanduku vya ugani 1,000 na kuanza ujenzi wa nyumba 50 za maafisa ugani. Niwatake maafisa ugani wote kuvitunza vitendea kazi walivyopatiwa na kuendelea kuvitumia kwa lengo lililokusudiwa ili kupata tija na manufaa yanayotarajiwa.

Kilimo cha Umwagiliaji

95. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuimarisha kilimo cha umwagiliaji ambapo eneo linalomwagiliwa limeongezeka kutoka hekta 694,715 mwaka 2023/2024 hadi hekta 727,280.6 mwaka 2024/2025. Ongezeko hilo limechangiwa na kukamilika kwa ujenzi wa skimu tatu za umwagiliaji za Tlawi (Manyara) kwa awamu ya kwanza, Magurukenda na Sukuma (Buchosa) na mabwawa matatu ya Tlawi (Manyara), Ulyanyama na Goweko (Tabora) pamoja na kukamilika kwa ukarabati wa skimu sita za umwagiliaji. Aidha, ujenzi wa skimu 50, mabwawa 16 na ukarabati wa skimu 42 unaendelea.

Utoaji wa Mikopo ya Kilimo

96. *Mheshimiwa Spika*, ili kuongeza tija katika sekta ya uzalishaji, Serikali imeendelea kuboresha utoaji wa huduma wa Benki ya Maendeleo ya Kilimo kwa lengo la kuimarisha na kuongeza wigo wa upatikanaji wa mikopo nafuu kwa wakulima. Katika mwaka 2024, mikopo iliyodhaminiwa na Benki hiyo ilifikia shilingi bilioni 131 zilizotolewa kwa wakulima 5,865 kwa ajili ya utekelezaji miradi iliyo katika mnyororo wa thamani wa kilimo ikiwemo ununuzi wa mazao na uchakataji, usambazaji wa pembejeo za kilimo na ununuzi wa zana za kilimo kama matrekta na mitambo ya kuvuna mazao.

Maendeleo ya Ushirika

97. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa ushirika, Serikali imeendelea kuimarisha ushirika nchini kwa kujenga Mfumo wa Kidijitali wa Usimamizi wa Vyama vya Ushirika (MUVU). Mfumo huo umesajili vyama vya ushirika 6,570 na kuhakiki taarifa za wanachama na wasio wanachama 2,216,282 wanao hudumiwa na vyama vya ushirika. Aidha, Serikali imeendelea kuratibu na kusimamia mauzo ya mazao ya wakulima kupitia vyama vya ushirika ambapo hadi Februari, 2025, jumla ya tani milioni 2.22 za mazao zenye thamani ya shilingi trilioni 4.23 zilikusanywa na kuuzwa kupitia mfumo rasmi wa ushirika ikilinganishwa na tani milioni 1.64 zilizouzwa kwa thamani ya shilingi trilioni 1.98 mwaka 2023/2024.

98. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kutoa mikopo kwa ajili ya kuwawezesha vijana na wanawake kupata mitaji na pembejeo; kuhamasisha wakulima kuongeza uzalishaji wa mazao asilia ya biashara ikiwemo pamba, kahawa, mkonge, korosho, tumbaku, pareto, sukari na chai; kujenga na kukarabati ghala za kuhifadhi mbolea na kuendelea na mpango wa utoaji wa mbolea za ruzuku kwa wakulima nchini.

Mifugo

99. Mheshimiwa Spika, sekta ya mifugo imeendelea kuwa na mchango mkubwa katika maendeleo ya kiuchumi na kijamii. Serikali kwa

kutambua umuhimu huo imeendelea kuboresha miundombinu ya utoaji wa huduma za mifugo, kuimarisha huduma za ugani na kudhibiti magonjwa ya mifugo yanayovuka mipaka. Katika kipindi cha Julai, 2024 hadi Januari 2025, Serikali imenunua chanjo zenye thamani ya shilingi bilioni 10.1 kwa ajili ya kudhibiti magonjwa ya mifugo. Pia, imetoa chanjo kwa mifugo zaidi ya milioni 370 dhidi ya magonjwa ya kipaumbele ikiwemo kimeta na homa ya mapafu. Uchanjaji wa mifugo unaifanya Tanzania kukidhi matakwa ya viwango vya kimataifa katika biashara ya mifugo na mazao.

100. *Mheshimiwa Spika*, Serikali inatambua umuhimu wa ufugaji wa kisasa unaozingatia malisho bora na idadi ya mifugo inayoweza kuleta tija kwa mfugaji. Hivyo, imeendelea kuimarisha upatikanaji wa maji na malisho kwa ajili ya mifugo ambapo ujenzi wa mabwawa manne ya Bukabwa (Butiama), Kihumbu (Bunda), Isulamilomo (Nsimbo) na Kwenkikwembe (Kilindi). Mabwawa hayo yana uwezo wa kuhifadhi wastani wa lita za maji milioni 120 kila moja.

101. *Mheshimiwa Spika*, kutokana na Kampeni ya Tutunzane Mvomero iliyoinduliwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 3 Agosti, 2024, uzalishaji wa mbegu za malisho umeongezeka kutoka tani 127.8 mwaka 2023/ 2024 hadi tani 152.67 mwaka 2024/2025; na uzalishaji wa malisho yaliyosindikwa umeongezeka kutoka tani 728.6 hadi tani 2,669.84.

102. *Mheshimiwa Spika*, kutokana na jitihada zilizofanyika, katika kipindi cha Julai, 2024 hadi Februari, 2025, uzalishaji wa mifugo umeongezeka hadi milioni 189.8 kutoka mifugo milioni 181.8 mwaka 2023/2024. Ongezeko hilo limechangia kuongeza uzalishaji wa nyama kutoka tani 963,856.55 mwaka 2023/2024 hadi tani 1,054,114.03 Februari, 2025; na thamani ya nyama iliyozalishwa imeongezeka kutoka shilingi trilioni 7.71 mwaka 2023/2024 hadi shilingi trilioni 8.43 Februari, 2025.

103. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuimarisha miundombinu na huduma za chanjo ya mifugo; kujenga na kukarabati minada ya mifugo; kujenga machinjio za kisasa; na kujenga mashamba darasa ya malisho.

Uvuvi

104. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuweka mkazo katika ukuaji wa sekta ya uvuvi kwa kuboresha miundombinu, kuweka mazingira wezeshi katika uzalishaji wa samaki na biashara ya mazao ya uvuvi na kuimarisha kilimo cha mwani. Kutokana na jitihada hizo, kati ya Julai, 2024 hadi Februari, 2025, jumla ya tani 352,004.55 za samaki zenye thamani ya shilingi trilioni 2.36 zilivunwa ikilinganishwa na tani za samaki 323,856.83, zenye thamani ya shilingi trilioni 1.92, zilizovunwa katika kipindi kama hicho kwa mwaka 2023/2024.

105. *Mheshimiwa Spika*, aidha, Serikali imeendelea kutekeleza mradi wa mikopo nafuu kwa wananchi ili kuwekeza katika ufugaji samaki kwa njia ya vizimba ambapo mikopo ya shilingi bilioni 36.64 imetolewa kwa wanufaika 7,130. Kupitia mikopo hiyo, ajira 3,000 za moja kwa moja, na zaidi ya 1,000 katika mnyororo wa thamani zimezalishwa.

106. *Mheshimiwa Spika*, vilevile, Serikali inaendelea kutekeleza ujenzi wa bandari ya uvuvi katika eneo la Kilwa-Masoko. Ujenzi wa bandari hiyo utakaohusisha gati lenye urefu wa mita za mraba 315, jengo la utawala na vyumba baridi vya kuhifadha samaki kwa gharama ya shilingi bilioni 289.5 umefikia asilimia 79. Ujenzi huo utakapokamilika, unakadiriwa kuhudumia tani 60,000 za mazao ya uvuvi kwa mwaka na kutoa fursa za ajira takriban 30,000.

107. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea na ukamilishaji wa ujenzi wa Bandari ya Uvuvi Kilwa Masoko-Lindi; kuanza ujenzi wa Bandari ya Uvuvi Bagamoyo; na kuimarisha huduma za utafiti, mafunzo na ugani.

Maliasili na Utalii

108. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kutekeleza mikakati mbalimbali yenye lengo la kukuza utalii na kuendeleza maliasili zilizopo nchini ili kuiwezesha nchi kupata mapato na kukuza ustawi wa wananchi. Katika mwaka 2024/2025, tumeshuhudia ukuaji wa utalii wa mikutano na matukio ambapo mikutano mbalimbali ya

kimataifa ilifanyika nchini ikiwemo Mkutano wa Nishati wa Wakuu wa Nchi za Afrika uliofanyika Januari, 2025. Kadhalika, Jukwaa la Pili la Utalii wa Chakula Duniani kwa Kanda ya Afrika linaloandaliwa na Shirika la Utalii Duniani linatarajiwa kufanyika hapa nchini katika mwezi huu wa Aprili 2025.

109. *Mheshimiwa Spika*, aidha, Mashindano ya Kombe la Mataifa ya Afrika kwa Wachezaji wa Ndani (CHAN) yaliyopangwa kufanyika Agosti, 2025 ni fursa nyingine adhimu ya kutangaza vivutio vyetu vya utalii ikizingatiwa kuwa michezo huhusisha mashabiki wengi kutoka nchi mbalimbali. Niwatake Watanzania wote kutumia vema fursa hii adhimu kwa Taifa letu

110. *Mheshimiwa Spika*, utangazaji wa utalii na vivutio vilivyoko nchini umewezesha Taasisi ya *World Travel Awards* kuitambua na kutoa Tuzo kwa Tanzania kama eneo linalovutia zaidi kiutalii mwaka 2024. Vilevile, eneo linaloongoza kwa utalii wa safari Dunia kwa mwaka 2024; Hifadhi ya Taifa Serengeti kuendelea kuwa bora duniani kwa miaka sita (6) mfululizo; na Mlima Kilimanjaro kuwa kivutio bora cha utalii barani Afrika kwa mwaka 2024.

111. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kutangaza utalii wa ndani na nje ya nchi; kuibua na kuendeleza mazao ya utalii ya kimkakati na kuimarisha usimamizi wa

mifumo ya ukusanyaji wa mapato yatokanayo na shughuli za utalii na uhifadhi.

Madini

112. *Mheshimiwa Spika*, sekta ya madini imeendelea kukua na kuimarika kutokana na mikakati mbalimbali inayotekelezwa na Serikali ambayo imechagiza kuongezeka kwa uzalishaji wa madini na Pato la Taifa. Mikakati hiyo ni pamoja na ugunduzi wa maeneo mapya ya uchimbaji, kuendeleza madini muhimu na ya mkakati; kuhamasisha uwekezaji, uanzishaji minada na maonesho ya madini ya vito; uongezaji thamani madini; kuwaendeleza wachimbaji wadogo; na kusogeza huduma za ugani kwa wachimbaji wadogo na kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli.

113. *Mheshimiwa Spika*, katika kipindi cha Julai 2024 hadi Februari 2025, Serikali imetoa leseni 39 za utafiti wa madini mkakati, leseni 170 za uchimbaji mdogo wa madini mkakati yakiwemo madini ya Kinywe (graphite), *Nickel*, *Cobalt*, *Lithium*, *Heavy Mineral Sand* na *Rear Earth Elements*, leseni 01 ya uchimbaji wa kati na leseni 02 za uchenjuaji madini mkakati. Vilevile, imetoa leseni 7,076 kwa ajili ya shughuli za madini ambazo ni uchimbaji wa kati na mdogo, utafutaji, ufanyaji biashara ndogo na kubwa na uchenjuaji.

114. *Mheshimiwa Spika*, kutokana na kuimarika kwa ukusanyaji wa maduhuli, Serikali ilikusanya shilingi bilioni 80.52. Fedha hizo ni

mrabaha na ada ya ukaguzi kutoka katika masoko ya madini 44 na vituo 106 vya ununuzi wa madini.

115. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli; kuhamasisha uwekezaji; kuongeza thamani madini; kuimarisha uendeshaji wa minada na maonesho ya madini ya vito; kuongeza uwekezaji kwenye tafiti za kina za madini; na kuwarasimisha na kuwaendeleza wachimbaji wadogo.

NISHATI

Umeme

116. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuhakikisha nchi inakuwa na umeme wa uhakika na unaokidhi mahitaji ya shughuli za kiuchumi na kijamii. Hadi Machi 2025, kiwango cha umeme uliunganishwa katika Gridi ya Taifa ni Megawati 4,031.7 ikilinganishwa na Megawati 1,889.84 za Februari, 2024. Ongezeko hilo limetokana na kukamilika kwa baadhi ya miradi ya kuzalisha umeme ikiwemo Bwawa la Mwalimu Julius Nyerere (megawati 2,115) na Rusumo – Nyakanazi (megawati 26.6).

117. Mheshimiwa Spika, ili kuwa na uhakika wa upatikanaji wa umeme na kuwafikia wananchi, Serikali inaendelea kuimarisha miundombinu ya usafirishaji na usambazaji wa umeme. Hadi Februari, 2025, njia ya kusafirishia umeme imeongezeka na kufikia urefu wa kilomita 8,025.38

kutoka kilomita 7,745.38 zilizokuwepo mwaka 2024. Vilevile, njia za kusambaza umeme zimeongezeka na kufikia urefu wa kilomita 198,215.17 ikilinganishwa na kilomita 176,334.14 zilizokuwepo.

Mafuta na Gesi

118. Mheshimiwa Spika, Serikali iliendelea na utekelezaji wa shughuli za utafutaji, uendelezaji, uzalishaji na usambazaji wa bidhaa za mafuta na gesi asilia ambapo hadi kufikia mwezi Februari, 2025 wastani wa kiasi cha gesi asilia kilichozalishwa nchini kilikuwa futi za ujazo milioni 177.18 kwa siku. Kiasi cha gesi hiyo kilitoka katika vitalu vya Songosongo (futi za ujazo 87.78) na Mnazi bay (futi za ujazo 89.4). Aidha, kasi ya ujenzi wa vituo vya kutolea huduma ya gesi asilia unaoendelea nchini unatarajiwa kuchochea zaidi matumizi ya gesi asilia nchini.

119. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na sekta binafsi inaendelea kuimarisha matumizi ya gesi asilia kwa ajili ya matumizi ya magari, viwanda, taasisi, migahawa na majumbani. Jumla ya vibali 14 vimetolewa kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli za gesi asilia iliyogandamizwa. Kati ya vibali hivyo, vibali sita ni vya ujenzi wa vituo vya gesi asilia iliyogandamizwa ikiwemo kituo kinachomilikiwa na Shirika la Maendeleo la Petroli Tanzania kinachojengwa eneo la Chuo Kikuu cha Dar es Salaam na vibali nane ni vya ujenzi wa mabomba ya kupeleka gesi asilia

kwenye vituo vinavyojengwa katika maeneo mbalimbali ikiwemo Tangi Bovu – Mbezi Beach, Ubungo na Kipawa, na kupeleka gesi asilia kwa watumiaji wenye viwanda, taasisi, migahawa na majumbani.

120. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026 Serikali itaendelea kutekeleza miradi ya uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme; mradi wa kupeleka nishati ya umeme katika vitongoji vyote Tanzania Bara; na miradi ya kielelezo na kimkakati ya mafuta na gesi asilia. Aidha, Serikali itaendelea kuimarisha matumizi ya nishati safi ya kupikia nchini pamoja na upatikanaji wa nishati ya mafuta vijijini kupitia uanzishwaji wa vituo vya mafuta katika maeneo ya vijijini.

ARDHI

121. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha matumizi bora ya ardhi, Serikali inaendelea kusimamia mpango wa kupima, kupanga na kumilikisha ardhi nchini. Lengo ni kuweka mazingira wezeshi ya uwekezaji, kuipa thamani ardhi kuwa mtaji kwa wananchi kuweza kukopesheka na kupunguza migogoro ya ardhi nchini. Katika kipindi cha Julai, 2024 hadi Februari, 2025, Programu ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha imepima viwanja 7,550 katika Mikoa ya Morogoro, Tanga, Kilimanjaro, Dodoma na Njombe. Kuhusu upangaji wa miji, michoro ya mipangomiji yenye viwanja 126,935 iliidhinishwa na hati miliki za viwanja 3,569,994 kubadilishwa kuwa za kidijitali.

122. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha usalama wa milki na kuwezesha upatikanaji wa maeneo kwa ajili ya miundombinu na huduma za jamii hususan kwa maeneo ambayo yameendelezwa bila kupangwa, Serikali imeendelea na utekelezaji wa Programu ya Kurasimisha Makazi na Kuzuia Makazi yasiyopangwa maeneo ya mijini. Vilevile, imeandaa mipango ya matumizi bora ya ardhi katika vijiji 4,346 na kupima mipaka ya vijiji 10,744 kati ya 12,318.

123. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuboresha Mfumo wa kielektroniki wa e-Ardhi wa utunzaji taarifa za ardhi. Mfumo huo unatumika katika mikoa 7 ya Arusha, Dodoma, Mbeya, Shinyanga, Tabora, Pwani na Mtwara na Halmashauri 20. Kupitia mfumo huo, jumla ya hatimiliki 863 zimesajiliwa.

124. *Mheshimiwa Spika*, Serikali kupitia Shirika la Nyumba la Taifa inaendelea kutekeleza miradi mbalimbali ya ujenzi wa nyumba za makazi. Miradi hiyo ni pamoja na mradi wa ujenzi wa nyumba 5,000 za gharama ya kati na chini kupitia mradi wa *Samia Housing Scheme* ambapo Dar es Salaam zitajengwa nyumba 2,500 na tayari ujenzi wa nyumba 560 unaendelea na umefikia asilimia 80, Dodoma nyumba 1,000 na mikoa mingine nyumba 1,500.

125. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kusimamia na kuratibu utekelezaji wa Programu ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha

Ardhi; kuandaa na kukamilisha mipango ya matumizi bora ya ardhi kwa vijiji vilivyosalia; na kuimarisha matumizi ya TEHAMA katika kuongeza ufanisi wa kazi ikiwa ni pamoja na uhifadhi wa nyaraka mbalimbali za ardhi.

Maendeleo ya Viwanda na Biashara

126. Mheshimiwa Spika, ili kupunguza utegemezi wa bidhaa kutoka nje ya nchi, Serikali imeendelea kuweka mazingira wezeshi ya uanzishaji wa viwanda nchini. Jumla ya leseni za viwanda 225 na vyeti vya usajili wa viwanda 29 vimetolewa.

Ujenzi wa Kiwanda cha Sukari Mkulazi

127. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuhakikisha kuwa nchi inakuwa na sukari inayotesheleza mahitaji ya wananchi kwa kufanya jitihada mbalimbali ikiwemo utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa Kiwanda cha Sukari Mkulazi. Kiwanda hicho, kilichozinduliwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan Rais wa Jamuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 7 Agosti 2024 kina uwezo wa kuzalisha tani 30,000 kwa mwaka. Tayari kiwanda hicho kimeshazalisha tani 19,124 za sukari ya majumbani tangu kuanza rasmi uzalishaji Julai 2024 na kimetoa ajira rasmi 2,172 na zisizo rasmi zaidi ya 8,000.

128. Mheshimiwa Spika, Serikali pia imewezesha uanzishaji wa kiwanda cha kuunganisha magari aina ya HOWO cha Saturn kilichopo Mkoa wa Dar es Salaam; Kiwanda cha kuzalisha mafuta

ya alizeti cha *Wild Flower and Grains LTD* kilichopo Mkoani Singida chenye uwezo kuzalisha tani 75 za mafuta kwa siku; na upanuzi wa kiwanda cha Maweni *Limestone* cha kuzalisha saruji aina ya Huaxin kilichopo Mkoa wa Tanga. Viwanda hivyo vinatoa ajira 800 za muda na ajira 1,200 za kudumu.

Ujenzi wa Kongani ya Viwanda Kwala

129. *Mheshimiwa Spika*, Serikali inaendelea kutekeleza ujenzi wa mradi wa kongani ya viwanda ya Kwala wenye ukubwa wa ekari 2,500 na mtaji wa uwekezaji wa Dola za Marekani milioni 327. Mradi huo unatekelezwa kwa awamu tano, ambapo awamu ya kwanza imefikia asilimia 80. Kongani hiyo inatarajiwa kuwa na jumla ya viwanda vikubwa na vya kati 200 na viwanda vidogo 300 vitavyohusika na usindikaji wa vyakula; na utengenezaji wa vifaa vya ujenzi, dawa, ngozi, nguo na kemikali.

130. *Mheshimiwa Spika*, kukamilika kwa kongani ya viwanda kunatarajiwa kuzalisha ajira za moja kwa moja 100,000 na ajira zisizo za moja kwa moja 500,000. Kukamilika kwa Kongani ya Kwala, kunatarajiwa kuzalisha bidhaa zenye thamani ya Dola za Marekani bilioni 6 na kuchangia shilingi trilioni 1.2 kwa mwaka kwenye mapato ya kodi na ushuru.

131. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, Serikali imekamilisha maandalizi ya Mkakati wa Kitaifa wa Utekelezaji wa Mkataba wa Soko Huru la Afrika. Kukamilika kwa Mkakati huo kumehamasisha

wafanyabiashara kusafirisha shehena ya bidhaa tofauti 21 katika nchi 18 za Afrika yenye uzito wa tani 1,000 na thamani ya Dola za Marekani milioni 9.36. Bidhaa zilizouzwa ni pamoja na nyuzi za katani, kahawa, viungo, parachichi, ngozi za mbuzi, ngozi za kondoo, tumbaku, mchele na vioo.

132. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuwezesha uanzishwaji na uendelezaji wa viwanda vya mazao ya kimkakati; kuimarisha uwezo wa uzalishaji viwandani na utoaji huduma; kuboresha mazingira ya biashara na kuchochea ukuaji wa sekta binafsi; utafutaji wa masoko kwa bidhaa na huduma zinazozalishwa nchini; kuhamasisha uzalishaji unaozingatia viwango vya kimataifa; kuongeza uwezo wa mifumo ya masoko nchini ikiwa ni pamoja mfumo wa stakabadhi za ghala; na kutumia fursa za diplomasia ya uchumi kupata masoko katika nchi mbalimbali.

USAFIRI NA USAFIRISHAJI

133. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kufanya utanuzi wa mtandao wa barabara ambapo katika mwaka 2024/2025, barabara zenye urefu wa kilomita 246 zilijengwa kwa kiwango cha lami na kilomita 1,494.62 kwa kiwango cha changarawe. Aidha, imefanya matengenezo ya barabara kilomita 3,107.38 kwa kiwango cha lami na kilomita 5,193.09 kwa kiwango cha changarawe.

134. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kutekeleza mikakati mbalimbali ili kutatua changamoto ya msongamano wa magari na kuboresha mfumo wa

huduma za usafiri na usafirishaji katika majiji yenye msongamano ya Dar es Salaam, Arusha, Dodoma na Mbeya. Kwa upande wa Dar es Salaam, awamu ya tatu ya ujenzi wa barabara ya mabasi yaendayo haraka kutoka Posta hadi Gongolamboto yenye kilomita 23.3 umefikia asilimia 80 na awamu ya nne ya ujenzi wa barabara ya Kivukoni hadi Tegeta ya urefu wa kilomita 30.1 umefikia asilimia 22.2.

135. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa Jiji la Dodoma, Serikali imeendelea kutekeleza mradi wa ujenzi wa barabara ya mzunguko wa nje yenye urefu wa kilomita 112.3. Ujenzi wa sehemu ya kwanza kutoka Nala — Veyula — Mtumba — lhumwa Bandari Kavu (km 52.3) umefikia asilimia 84.72, na kwa sehemu ya pili kutoka lhumwa Bandari Kavu — Mtumba — Matumbulu — Nala (km 60) umefikia asilimia 81.5. Kwa Jiji la Mbeya, ujenzi wa njia nne za barabara kutoka Nsalaga (Uyole) mpaka Ifisi (Kiwanja cha Ndege cha Songwe) yenye urefu wa kilomita 29 umefikia asilimia 22.

Miradi ya Dharura

136. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande mwingine, Serikali imeendelea kufanya ukarabati wa barabara na miundombinu iliyoathirika kufuatia mvua za EL-NINO zilizonyesha nchini kuanzia Septemba, 2023 hadi Mei, 2024 pamoja na kimbunga Hidaya. Jumla ya kilomita 520, makalavati na madaraja 189 katika barabara 342

kwenye mikoa 26 ziliathirika na hivyo kuathiri huduma za usafiri na usafirishaji.

137. *Mheshimiwa Spika*, ili kurejesha hali, Serikali ilitoa fedha kiasi cha shilingi bilioni 72.15 kwa ajili ya kurejesha miundombinu hiyo kwa dharura. Pia, imetoa fedha nyingine kiasi cha shilingi bilioni 868.56 kwa ajili ya kujenga miundombinu ya kudumu katika maeneo yaliyoathirika.

138. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/2026 Serikali itaendelea na ujenzi wa barabara za kimkakati zenye kufungua fursa za kiuchumi na kijamii ikiwa ni pamoja na ujenzi wa barabara zinazounganisha makao makuu ya mikoa, nchi jirani pamoja na barabara za ulinzi kwa kiwango cha lami. Aidha, Serikali itaendelea kuimarisha miundombinu ya usafiri na usafirishaji ikiwemo miundombinu ya vivuko na madaraja ili kuunganisha maeneo ya nchi kavu ambayo yametenganishwa na maji katika maeneo ya bahari, maziwa na mito.

UCHUKUZI

Viwanja vya Ndege

139. *Mheshimiwa Spika*, Serikali ya Awamu ya Sita imedhamiria kuhakikisha huduma ya usafiri wa anga inaimarika na kuleta manufaa kwa wananchi. Ili kufikia azma hiyo, inaendelea kutekeleza miradi ya ujenzi wa viwanja katika mikoa mbalimbali hapa nchi. Viwanja hivyo ni pamoja na Kiwanja cha Ndege Tabora asilimia 90,

Kiwanja cha Ndege Shinyanga asilimia 76, Kiwanja cha Ndege cha Musoma kilichofikia asilimia 57, Kiwanja cha Ndege Sumbawanga asilimia 50 na Kiwanja cha Ndege Kigoma asilimia 16. Vilevile, Serikali inaendelea kutekeleza mradi wa upanuzi wa Kiwanja cha Ndege cha Iringa ambao umefikia asilimia 93 na safari za ndege zimeanza. Aidha, kwa upande kiwanja cha ndege cha Arusha, ujenzi wa jengo la abiria na ufungaji wa mifumo ya TEHAMA umekamilika na ufungaji wa taa za kuongezea ndege utakaowezesha kiwanja hicho kutoa huduma kwa masaa 24 unaendelea.

140. *Mheshimiwa Spika*, hatua nyingine ni kuimarisha huduma za usafiri wa anga kwa kufunga mitambo ya mawasiliano ya sauti ya baina ya waongoza ndege na marubani katika viwanja vya ndege 12 pamoja na vituo 18. Mitambo hiyo imeongeza ufanisi baina ya waongoza ndege na marubani.

Ujenzi wa Kiwanja cha Ndege Cha Msalato, Dodoma

141. *Mheshimiwa Spika*, ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Msalato Jijini Dodoma unaotekelezwa kwa awamu mbili unaendelea. Hadi Februari 2025, ujenzi wa awamu ya kwanza unaohusisha barabara ya kuruka na kutua ndege, barabara za maungio na kuingia na kutoka uwanjani, maegesho ya ndege na magari, uzio wa usalama, na usimikaji wa taa za kuongozea ndege umefikia asilimia 85.4. Aidha, awamu ya pili

inayohusisha jengo la abiria na majengo mengine ya kiwanja umefikia asilimia 51.4. Kukamilika kwa ujenzi wa kiwanja hicho kutaboresha usafirishaji wa watu na bidhaa ndani na nje ya nchi; kuunganisha makao makuu ya nchi na maeneo mengine ya ndani na nje ya nchi; na kuchochea ukuaji na uimarishaji wa shughuli za kiuchumi, kijamii na kiutawala.

Usafiri kwa Njia ya Maji

142. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa usafiri wa njia za maji katika maziwa makuu, Serikali imeendelea kufanya maboresho kwa kukamilisha ukarabati wa Bandari ya Kemondo. Vilevile inaendelea na utekelezaji wa mradi wa ukarabati wa Bandari ya Bukoba ambapo utekelezaji wake umefikia asilimia 85, Bandari ya Mwanza North asilimia 48, na Bandari ya Mbambabay asilimia 20.

Ujenzi wa Bandari Kavu ya Kwala

143. *Mheshimiwa Spika*, Serikali inatekeleza mradi wa ujenzi wa Bandari kavu ya Kwala kwa lengo la kupunguza msongamano wa shehena katika Bandari ya Dar es Salaam, msongamano wa meli kusubiri kushusha shehena, na foleni katikati ya Jiji la Dar es Salaam. Ujenzi huo unatekelezwa kwa awamu mbili kwa gharama ya shilingi bilioni 83.246. Tayari awamu ya kwanza ya ujenzi wa mradi huo imekamilika na imeshapokea makasha 700.

144. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea na ukamilishaji wa miradi ya ujenzi wa Reli ya Kati kwa Kiwango cha Kimataifa; kuimarisha miundombinu ya bandari; kuimarisha Shirika la Ndege Tanzania; ukarabati wa meli zilizopo na ujenzi wa meli mpya; na kuendelea na ujenzi wa bandari kavu ya Kwala.

Huduma za Hali ya Hewa

145. *Mheshimiwa Spika*, katika kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi, Serikali imeendelea kuimarisha huduma za hali ya hewa. Hatua mbalimbali zimeendelea kuchukuliwa ikiwa ni pamoja na kufanya ufuatiliaji na kutoa taarifa kupitia tafiti za kisayansi pamoja na ununuzi wa vifaa vya kisasa. Uwepo wa rada katika Mikoa ya Mbeya na Kigoma umewezesha nchi yetu kuwa na jumla ya rada tano za hali ya hewa zinazosaidia kukabiliana na athari zinazoweza kutokana na mabadiliko ya hali ya hewa.

MAWASILIANO NA TEKNOLOJIA YA HABARI

146. *Mheshimiwa Spika*, Serikali katika kukabiliana na kasi ya maendeleo ya mawasiliano na teknolojia, imeendelea kuchukua hatua mbalimbali za kuhakikisha nchi yetu inanufaika na maendeleo hayo ya teknolojia. Kutokana na ukweli huo, Serikali imeendelea kutekeleza mradi wa ujenzi wa Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano ambapo hadi kufikia Februari, 2025 kilomita 13,820 kati ya

16,280 zimejengwa na kuunganisha wilaya 109 kati ya 139 pamoja na vituo 111 vya kutolea huduma za Mawasiliano.

147. Mheshimiwa Spika, vilevile, Serikali imeanza kuchukua hatua za utekelezaji wa ujenzi wa Mkongo wenye urefu wa Kilomita 186 kutoka Kigoma Tanzania hadi Kalemie, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC) kupitia Ziwa Tanganyika. Aidha, jitihada hizo zimeenda sambamba na kuimarisha utoaji wa huduma za mawasiliano pamoja na ujenzi wa minara. Tayari minara 414 imeshajengwa sawa na asilimia 54.62 ya minara 758 inayotarajiwa kujengwa.

148. Mheshimiwa Spika, kadhalika, imeunganisha mifumo 898 ili kuhakikisha lengo la mifumo ya TEHAMA kubadilishana taarifa linafikiwa. Kati ya mifumo hiyo, 514 ni mifumo ya Serikali na 384 ni mifumo ya sekta binafsi. Ukamilishwaji wa zoezi hili utawezesha kuboresha utoaji wa huduma bora kwa wananchi.

149. Mheshimiwa Spika, jitihada zinazofanyika ni sehemu ya utekelezaji wa vitendo wa maelekezo ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ambaye aliagiza ifikapo Desemba 2024, mifumo ya TEHAMA Serikalini iwezeshe kubadilishana taarifa. Hadi sasa, jumla ya mifumo 202 ya Taasisi za Umma 179 imeunganishwa na inabadilishana taarifa kupitia Mfumo wa Ubadilishanaji wa Taarifa Serikalini. Mojawapo ya mifumo inayobadilishana taarifa ni

mifumo ya Taasisi za Sekta ya Haki Jinai zinazojumuisha Mahakama, TAKUKURU, Polisi na Ofisi ya Taifa ya Mashtaka.

150. *Mheshimiwa Spika*, licha ya hayo, Serikali inaendelea kuimarisha mfumo wa anwani za makazi kwa kuhakiki na kusajili taarifa za maeneo ya makazi. Hadi kufikia Februari, 2025 jumla ya anwani 3,057,295 zimehakikiwa na anwani 535,276 zimesajiliwa na kufanya idadi ya anwani zilizohakikiwa kufikia 12,853,077. Vilevile, Serikali imeendelea kuboresha usalama wa mfumo wa kidijitali wa anwani za makazi pamoja na moduli ya kukusanya taarifa za anwani za makazi ili kujumuisha mahitaji ya wadau.

151. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuweka kipaumbele katika kuimarisha miundombinu itakayowezesha utekelezaji wa uchumi wa kidijitali; itaendelea kuboresha na kuhuisha mifumo ya TEHAMA jumuishi, mifumo ya kisekta na mifumo ya kitaasisi inayotumika, itadhibiti usalama wa taarifa za Serikali dhidi ya matishio ya kiusalama mtandaoni kwa kuimarisha ulinzi na usalama wa anga ya mtandao, itaimarisha tathmini ya hali ya usalama mtandaoni pamoja na upatikaji huduma za mawasiliano ya simu na posta nchini. Kadhalika, itaweka mazingira wezeshi kwa ajili kukuza na kuimarisha biashara mtandaoni; kuchochea ubunifu; kuimarisha ustawi wa kampuni changa na kuendeleza utengenezaji wa vifaa vya TEHAMA.

HUDUMA ZA JAMII

Elimu

152. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuchukua hatua mahsusi za kuimarisha sekta ya elimu nchini kwa kuhakikisha upatikanaji wa elimu bora yenye tija inayokidhi mahitaji ya soko la ajira. Hatua hizo ni pamoja na kuimarisha sera na mitaala, kuongeza fursa za elimu ya amali, msingi, sekondari, ualimu na elimu ya juu, pamoja na kuendeleza utafiti, matumizi ya sayansi na teknolojia kwa maendeleo ya viwanda.

153. *Mheshimiwa Spika*, vilevile, Serikali imeandaa na kuzindua Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014 (Toleo la 2023), pamoja na Mitaala ya Elimu ngazi ya Awali, Msingi, Sekondari na Elimu ya Ualimu. Ninampongeza sana Mheshimiwa Rais kwa maono haya makubwa yenye lengo la kufanya elimu inayotolewa hapa nchini iwiane na mahitaji ya sasa kitaifa, kikanda na kimataifa lakini pia, kuendana na mabadiliko na kasi ya ukuaji wa teknolojia.

Elimu ya Msingi na Sekondari

154. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha upatinakaji wa elimu ya msingi na sekondari, na kuboresha mazingira ya kufujifunzia na kufundishia, Serikali imeendelea kutekeleza miradi ya ujenzi na ukarabati wa miundombinu muhimu ya shule za msingi na sekondari. Hadi Februari, 2025 jumla ya

shilingi bilioni 24.92 zimetolewa kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu mipya, umaliziaji wa maboma yaliyojengwa kwa nguvu za wananchi na miradi viporo katika shule za msingi na sekondari.

155. *Mheshimiwa Spika*, kadhalika inaendelea kutekeleza miradi ya ujenzi wa shule 103 za sekondari za amali ambapo shule 29 ni za kihandisi na 74 za kawaida. Aidha, inaendelea kukamilisha ujenzi wa madarasa 1,897, mabwalo 241 na mabweni 126.

156. *Mheshimiwa Spika*, sambamba na utekelezaji wa miradi ya ujenzi, Serikali imeendelea kuhakikisha upatikanaji wa vifaa vya kujifunzia vikiwemo vitabu. Jumla ya nakala 12,047,829 za vitabu vya kiada na nakala 9,902,102 za vitabu vya sekondari vimesambazwa kwa wanafunzi. Idadi hiyo ni pamoja na vitabu vya maandishi yaliyokuzwa na breli kwa wanafunzi wenye mahitaji maalumu.

Elimu ya Kati na Elimu ya Juu

157. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuimarisha elimu ya kati nchini kwa kuboresha miundombinu ya vyuo vya elimu hiyo. Tayari imekamilisha ujenzi wa vyuo vipya 29 vya ufundi stadi ambavyo vimechangia kuongezeka kwa udahili wa wanafunzi wa ufundi stadi kutoka 415,131 mwaka 2023/2024 hadi 425,509 mwaka 2024/2025.

158. Mheshimiwa Spika, vilevile, inaendelea kutekeleza mradi wa ujenzi wa vyuo 65 vya mafunzo ya ufundi stadi ambao upo hatua mbalimbali za utekelezaji. Miradi hiyo, inatekelezwa kwa lengo la kuwaandaa wahitimu kumudu mahitaji ya soko la ajira.

159. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa elimu ya juu, Serikali imeongeza bajeti ya mikopo kwa wanafunzi wa elimu ya juu kutoka shilingi bilioni 738.7 mwaka 2023/2024 hadi shilingi bilioni 787 mwaka 2024/2025. Aidha, wanufaika wa mikopo wameongezeka kutoka wanafunzi 224,056 mwaka 2023/2024 hadi wanafunzi 245,799 mwaka 2024/2025 ikiwa ni ongezeko la asilimia 10.

160. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2025/2026, Serikali itaendelea kuimarisha ubora wa mafunzo ya amali, kununua vifaa vya kufundishia kwa vyuo vya VETA na vyuo vya Maendeleo ya Wananchi, kuendelea na ujenzi wa vyuo vya ufundi, kuongeza mikopo kwa wanafunzi wa elimu ya kati na elimu ya juu. Aidha, Serikali itaendelea kuboresha elimu ya awali, msingi, sekondari na ualimu kwa kuimarisha mafunzo kwa walimu, kuongeza uwiano wa vitabu kwa wanafunzi na kuimarisha elimu maalum, na kuongeza bajeti ya fedha za mikopo na ufadhili wa wanafunzi.

Maji

161. Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio makubwa yaliyopatikana katika kipindi cha Serikali ya Awamu ya Sita ambayo nimeeleza awali, katika mwaka 2024/2025, Serikali imeendelea kutekeleza miradi mbalimbali ikiwemo mradi wa Same – Mwanga – Korogwe. Vilevile, miradi ya Mugango – Kiabakari – Musoma na kukamilika kwa uchimbaji wa visima 925, ambapo kila jimbo la uchaguzi Tanzania Bara limepata wastani wa visima vitano vya maji.

162. Mheshimiwa Spika, Serikali pia inaendelea kutekeleza mradi wa kuboresha huduma ya maji katika Miji 28 ya Tanzania Bara ambao umefikia kati ya asilimia 14 na asilimia 68.95 za utekelezaji. Mradi huo ukikamilika utanufaisha wananchi wapatao 5,985,500.

163. Mheshimiwa Spika, sambamba na utekelezaji wa mradi huo, Serikali inatekeleza mradi wa ujenzi wa Bwawa la Kidunda lililopo Mkoani Morogoro. Bwawa hilo litakuwa na uwezo wa kutunza lita bilioni 190 za maji. Utekelezaji wa mradi huo uliofikia asilimia 28, utagharimu shilingi bilioni 329.46. Mradi huo utakapokamilika unatarajiwa kupunguza athari za kimazingira kwa kuimarisha utiririshaji wa maji katika mkondo wa Mto Ruvu kwa kipindi chote cha mwaka ili kulisha mitambo ya kuzalisha maji ya Ruvu Juu na Chini na kupunguza

changamoto ya upatikanaji wa maji katika Mikoa ya Pwani na Dar es Salaam.

164. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kukamilishaji miradi mikubwa ya maji, kuimarisha ushirikiano na sekta binafsi katika utekelezaji na uendeshaji wa miradi ya maji na kuimarisha ufuatiliaji wa ubora wa maji yanayotumiwa na wananchi.

Afya

165. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa huduma za afya, Serikali imeendelea kutekeleza mipango na mikakati mahsusi ya kusimamia ubora, usalama na ufanisi wa utoaji wa huduma za afya nchini. Mikakati hiyo ni pamoja na kuimarisha huduma za kinga; huduma za afya ya uzazi na mtoto; kuimarisha upatikanaji wa dawa, vifaa, vifaa tiba na vitendanishi katika ngazi zote za utoaji wa huduma za afya; pamoja na kuimarisha huduma za matibabu ya ubingwa na ubingwa bobenzi. Vilevile, Serikali inaendelea kuimarisha miundombinu ya kutolea huduma za afya; Mifumo ya TEHAMA inayowezesha utoaji wa huduma za afya na matumizi ya takwimu; na utawala bora na uwajibikaji katika utoaji wa huduma za afya katika ngazi zote.

166. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Februari, 2025 jumla ya shilingi bilioni 74.85 zimetolewa kwa ajili ya kukamilisha ujenzi wa zahanati 7, vituo vya afya 41 na hospitali 89 za halmashauri. Kukamilika kwa ujenzi wa vituo

hivyo, kutasaidia kusogeza huduma za afya ya msingi karibu na wananchi na hivyo kuwapunguzia wananchi adha ya kutembea umbali mrefu kutafuta huduma za afya. Vilevile, Serikali imetoa shilingi bilioni 45.13 kwa ajili ya ununuzi wa vifaa tiba kwenye zahanati 356, vituo vya afya 41 na hospitali za halmashauri 119.

167. Mheshimiwa Spika, sambamba na hatua hizo, Serikali imeendelea kuboresha na kuweka mfumo wa uendeshaji na usimamizi wa utoaji wa huduma za afya katika vituo vya kutolea huduma za afya. Hadi kufikia Februari 2025, jumla ya vituo 4,813, sawa na asilimia 67 ya vituo vya umma ngazi ya afya msingi vinatumia mfumo huo. Kati ya vituo hivyo, hospitali za wilaya ni 185, vituo vya afya 836, zahanati 3,778, kliniki 7 na hospitali teule za wilaya 7 ambapo wagonjwa zaidi ya milioni 6 wamepata huduma kupitia mfumo huu na rufaa 10,264 zilitolewa kwa wagonjwa. Matumizi ya mfumo huo yamesaidia kudhibiti upotevu wa dawa na vifaa tiba, kudhibiti na kuongeza makusanyo ya ada za kuchangia huduma na ubadilishanaji na utoaji wa taarifa kwa wakati.

168. Mheshimiwa Spika, Serikali katika mwaka 2025/2026, itaendelea kuimarisha huduma za kinga dhidi ya magonjwa; kuimarisha upatikanaji na ubora wa huduma za afya zinazotolewa na vituo vya kutolea huduma za afya kuanzia ngazi ya msingi hadi taifa; kuimarisha mifumo ya ugharamiaji wa huduma za afya nchini; kuimarisha huduma za afya ya uzazi, mama na mtoto;

kuimarisha huduma za matibabu ya ubingwa na ubingwa bobezi nchini; na kusimamia tafiti na matumizi ya matokeo ya tafiti mbalimbali za afya.

Mapambano Dhidi ya UKIMWI

169. Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa takwimu zilizopo watu 1,690,948 wanaoishi na virusi vya UKIMWI (WAVIU). Kadhalika, WAVIU 1,545,880 wanatumia dawa za kufubaza makali ya VVU ambapo watu wazima wenye umri wa miaka 15 na kuendelea ni asilimia 96.4.

170. Mheshimiwa Spika, kiwango cha maambukizi mapya ni watu 60,000 kila mwaka ambapo vijana wanaopata VVU maambukizi ni takribani asilimia 34.3 ya maambukizi mapya. Nitoe rai kwa Watanzania wote kuendelea kuchukua tahadhari kwa kuwa UKIMWI bado ni tishio kama takwimu zinavyoonesha.

171. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuratibu shughuli za UKIMWI kwa kutoa huduma endelevu na stahimilivu kwa WAVIU; kuimarisha Mfuko wa Udhadini wa UKIMWI ili uweze kufanikisha malengo ya nchi katika kutokomeza UKIMWI ifikapo 2030; kuweka msukumo katika kupunguza maambukizi ya VVU kutoka kwa mama kwenda kwa mtoto; kuhamasisha mabadiliko ya tabia katika jamii ili kupunguza maambukizi mapya ya VVU.

172. Mheshimiwa Spika, sambamba na hayo, Serikali inatambua mabadiliko ya sera za misaada kutoka kwa baadhi ya wafadhili wetu wa muda mrefu wa masuala ya UKIMWI. Kufuatia mabadiliko hayo, Serikali inachukua hatua madhubuti kwa kushirikiana na sekta binafsi katika kuimarisha uwekezaji kwenye eneo la utaoji huduma kwa WAVIU. Hatua hizo zenye lengo la kuwezesha Taifa letu kujitegemea zitaendelea kuchukuliwa pia katika maeneo mengine. Niwahakikishie Watanzania wote, kuwa, Serikali itaendelea kuhakikisha huduma zinazohusiana na masuala ya UKIMWI zinaendelea kupatikana na hakuna Mtanzania atakayekosa huduma hizo.

Huduma kwa Makundi Maalum

173. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/2025, Serikali kwa kushirikiana na wadau wote muhimu, imeendelea kuhamasisha ushiriki wa jamii katika maendeleo, kukuza usawa wa kijinsia, kuimarisha huduma za ustawi wa jamii pamoja na kuendeleza makundi maalum. Jitihada zinazofanywa na Serikali ni katika kuhakikisha uwepo wa elimu kuhusu maendeleo ya jamii, ushiriki wa kila mwananchi katika kulinda misingi ya maisha inayozingatia tamaduni sahihi, malezi bora na kutunza amali za Taifa.

174. Mheshimiwa Spika, hatua mojawapo iliyochukuliwa ni kuimarisha mifumo ya kisheria kwa kufanya marekebisho ya sheria mbalimbali ikiwemo Sheria ya Mtoto Sura ya 13 ili kuboresha mifumo ya haki na ulinzi wa watoto. Aidha, katika

kuhakikisha malezi bora, Serikali imeratibu mafunzo kwa maafisa 281 wa mikoa na halmashauri kuhusu sayansi ya malezi, makuzi na maendeleo ya awali ya mtoto.

175. Mheshimiwa Spika, kadhalika, imetoa mafunzo kuhusu usalama wa watoto kwa walimu 3,500 na kusajili vituo 552 vya kulelea watoto wadogo mchana hivyo kufikia vituo 4,193 nchi nzima na kutoa huduma kwa watoto wanaoishi katika mazingira hatarishi. Vilevile, Serikali imeanzisha madawati 1,039 ya ulinzi na usalama wa mtoto,

176. Mheshimiwa Spika, ili kuyafikia makundi mbalimbali katika jamii, Serikali imeendelea kutekeleza mkakati wa kuwatambua, kuwasajili na kuwaendeleza wafanyabiashara ndogondogo. Hadi Februari 2025, tayari wafanyabiashara 63,222 wamesajiliwa. Aidha, shilingi bilioni 8 zimetolewa na Serikali kwa ajili ya mikopo yenye masharti nafuu kwa wafanyabiashara ndogondogo. Hadi kufikia Februari, 2025 wafanyabiashara ndogondogo 1,008 wamepata mikopo hiyo.

177. Mheshimiwa Spika, Serikali inatambua umuhimu na inathamini mchango wa mashirika yasiyo ya kiserikali katika utoaji wa huduma kwa wananchi. Kutokana na umuhimu huo, imeendelea kuimarisha usimamizi na uratibu wa mashirika hayo ili yaweze kutimiza malengo yaliyokusudiwa.

178. Mheshimiwa Spika, katika kipindi kuanzia Julai 2024 hadi Februari 2025, Serikali imesajili mashirika 939. Mashirika hayo yametelekeza jumla ya miradi 405 iliyochangia upatikanaji wa huduma za kijamii ikiwemo afya, elimu, utunzaji wa mazingira, haki za binadamu na utawala bora kwa gharama ya shilingi bilioni 342.07. Aidha, kulingana na tathmini ya mchango wa mashirika yasiyo ya kiserikali kwa mwaka 2023, jumla ya shilingi trilioni 2.6 zilitumika katika miradi mbalimbali ya maendeleo.

179. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuimarisha ushirikiano na mashirika yasiyo ya kiserikali, kuimarisha ulinzi wa mtoto na makundi maalum, utoaji wa huduma ya afya kwa wazee, utoaji wa huduma za ustawi wa jamii. Vilevile, itaendelea kuwatambua na kuwaendeleza wafanyabiashara ndogondogo na kuboresha mazingira ya kujifunzia katika vyuo vya ustawi wa jamii.

HALI YA SIASA NA DEMOKRASIA NCHINI

180. Mheshimiwa Spika, hali ya siasa na utekelezaji wa demokrasia hapa nchini imeendelea kuimarika kutokana na maboresho ya mifumo na jitihada mbalimbali za makusudi zinazofanywa na Serikali. Moja ya jitihada hizo ni marekebisho ya sheria mbalimbali kwa lengo la kuimarisha utawala wa demokrasia hapa nchini. Aidha, Bunge lako Tukufu lilitunga Sheria ya Tume Huru ya Taifa ya Uchaguzi Na. 1 ya Mwaka 2024; Sheria ya

Uchaguzi wa Rais, Wabunge na Madiwani Na. 2 ya Mwaka 2024 na kufanya Marekebisho ya Sheria ya Vyama vya Siasa Sura ya 258. Serikali kwa upande wake tayari imeshakamilisha utungaji wa Kanuni za Sheria ya Tume Huru ya Taifa ya Uchaguzi.

181. Mheshimiwa Spika, kadhalika, Tume Huru ya Taifa ya Uchaguzi imeendelea kufanya maandalizi ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2025 kwa kuratibu na kusimamia uboreshaji wa Daftari la Kudumu la Mpigakura. Hadi Machi, 2025 uboreshaji awamu ya kwanza umekamilika katika mikoa yote Tanzania Bara na Zanzibar na maandalizi ya awamu ya Pili ya uboreshaji wa Daftari la Kudumu la Mpigakura yanaendelea. Nitumie nafasi hii kutoa rai kwa wananchi wote wenye sifa kujitokeza kuhakiki taarifa zao kwenye daftari kabla kuhitimishwa kwa awamu ya pili ya uboreshaji.

182. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, hadi kufikia Machi, 2025, Serikali imetoa ruzuku ya shilingi bilioni 13.17 kwa vyama vya siasa vyenye sifa ya kupata ruzuku. Hatua hiyo, imeendelea kusaidia kuimarisha na kuendeleza uendeshaji wa shughuli za vyama vya siasa nchini. Sambamba na hilo, Ofisi ya Msajili wa Vyama vya Siasa kupitia Baraza la Vyama vya Siasa imetoa mafunzo kwa viongozi na watendaji wa vyama vya Siasa ili kukuza uelewa juu ya uendeshaji wa shughuli za vyama.

URATIBU WA SHUGHULI ZA SERIKALI BUNGENI

183. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/2025, Ofisi ya Bunge imeendesha mikutano mitatu ya Bunge yaani Mkutano wa 16, 17 na 18. Katika mikutano hiyo, jumla ya maswali ya msingi 546 na maswali ya nyongeza 1,725 yaliulizwa Bungeni na kupatiwa majibu na Serikali na maswali 25 ya papo kwa papo yaliulizwa na kujibiwa na Waziri Mkuu.

184. Mheshimiwa Spika, vilevile, Miswada 15 ya sheria ilijadiliwa na kupitishwa na Miswada 9 ilisomwa kwa mara ya kwanza. Pia, Bunge lako Tukufu lilipitisha Azimio la Bunge la tarehe 31 Januari, 2025 la kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuwa mwenyeji wa Mkutano wa Nishati Afrika (Mission 300) kwa mwaka 2025.

ULINZI NA USALAMA

185. Mheshimiwa Spika, sambamba na utulivu wa kisiasa, hali ya usalama na amani imeendelea kuimarika nchini na katika mipaka yote ya nchi yetu inayohusisha eneo la nchi kavu na eneo la maji. Ninavipongeza vyombo vyetu vya ulinzi na usalama kwa jitihada kubwa inazoendelea kuzichukua ili kuhakikisha hali ya ulinzi, usalama, amani na utulivu vinaendelea kuimarika hapa nchini. Jitihada hizo zimechangia kuiletea sifa za kidiplomasia nchi yetu na kukuza shughuli za kiuchumi na kijamii.

186. Mheshimiwa Spika, Serikali katika hatua nyingine, imeendelea kushirikiana na Jumuiya za Kikanda na Kimataifa katika kuhakikisha ulinzi wa amani. Kupitia Jeshi la Ulinzi la Wananchi wa Tanzania nchi yetu imeendelea kushiriki katika operesheni za ulinzi wa amani chini ya misheni za Umoja wa Mataifa katika Mataifa ya Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC), Afrika ya Kati na Lebanon. Vilevile, imeshiriki kupitia misheni ya Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) ya kuimarisha amani katika Jamhuri ya Demokrasia ya Kongo.

187. Mheshimiwa Spika, kadhalika, maafisa wanadhimu na makamanda wa Jeshi la Ulinzi la Wananchi wa Tanzania wameendelea kushiriki kwenye operesheni za ulinzi wa amani nchini Sudan, Sudan Kusini, Lebanon, Jamhuri ya Afrika ya Kati na DRC. Ushiriki wa vyombo vyetu mbalimbali katika operesheni hizo, umeiwezesha nchi yetu kuimarisha diplomasia ya ulinzi, uhusiano, ushirikiano na kutimiza matakwa ya Umoja wa Mataifa na Jumuiya za Kikanda ya kushiriki katika ulinzi wa amani kimataifa na kikanda.

188. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Serikali kupitia Jeshi la Kujenga Taifa (JKT) imeendelea kuwapatia vijana mafunzo ya ukakamavu, stadi za kazi, kuwajengea uzalendo na umoja wa kitaifa. Kuanzia Julai 2024 hadi Februari 2025 vijana 23,540 wa kujitolea walipatiwa

mafunzo hayo ambapo wavulana ni 15,514 na wasichana ni 8,026.

189. Mheshimiwa Spika, kutokana na kuimarisha ulinzi na usalama wa raia na mali zao utendaji wa makosa ya jinai umeendelea kupungua hapa nchini. Aidha, idadi ya makosa makubwa yaliyoripotiwa imepungua kutoka makosa 28,785 ikilinganishwa na makosa 30,112 yaliyoripotiwa katika kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Februari, 2024. Hii inaonesha kuwa uhalifu umepungua kwa asilimia 5.6.

190. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kupunguza idadi ya wafungwa magerezani kwa utaratibu wa kutoa adhabu mbadala. Hadi kufikia mwezi Februari 2025, jumla ya wafungwa 1,415 walinufaika na utaratibu wa kifungo cha nje na wafungwa 112 waliachiliwa kupitia huduma za Parole. Aidha, jumla ya wafungwa 1,548 waliachiwa huru kupitia msamaha wa Rais.

191. Mheshimiwa Spika, Jeshi la Zimamoto na Uokoaji linaendelea kutekeleza majukumu yake yakuokoa maisha ya watu na mali zao. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Februari, 2025, Jeshi limefanikiwa kuzima moto kwenye matukio 1,734 na kufanya uokoaji katika matukio 620. Vilevile, Jeshi limefanya ukaguzi wa kinga na tahadhari dhidi ya moto na majanga mengine katika maeneo 44,555.

192. Mheshimiwa Spika, Idara ya Uhamiaji imeendelea kuimarisha shughuli za kutoa huduma za nyaraka mbalimbali. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Februari, 2025 jumla ya pasi za kusafiria 94,672; visa 793,028; hati za ukazi 15,035 zimetolewa ikilinganishwa na pasi za kusafiria 114,482; visa 669,998; hati za ukazi 15,368 zilizotolewa katika kipindi kama hicho mwaka 2024.

193. Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa imeendelea kusajili na kutambua watu. Katika kipindi cha kuanzia Julai 2024 hadi Februari, 2025, imesajili watu 545,065 na kufanya watu waliosajiliwa tangu mwaka 2012 kufikia 25,555,038, sawa na asilimia 81.2 ya watu 31,477,938 wenye umri wa kuanzia miaka 18 na kuendelea.

194. Mheshimiwa Spika, vilevile, katika kipindi cha Julai 2024 hadi Februari, 2025, NIDA imeunganisha taasisi 16 katika Mfumo wa Usajili na Utambuzi na kufanya taasisi zilizounganishwa kufikia 124. Uunganishaji wa taasisi umewezesha taasisi hizo kufanya uhakiki wa taarifa za wateja kabla ya kutoa huduma na hivyo kuchochea shughuli za kiuchumi, kijamii na kuimarisha usalama.

195. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026 Serikali itaendelea kuliimarisha Jeshi la Ulinzi kwa kulipatia zana na vifaa vya kisasa pamoja na kushiriki katika misheni za kikanda na

kimataifa katika masuala ya ulinzi wa amani. Pia, itaendelea kuimarisha ulinzi na usalama wa wafungwa na mahabusu kwa kuzingatia misingi ya utawala bora na utekekelezaji wa mapendekezo ya Tume ya Haki Jinai; kuendelea kuzuia makosa ya jinai kwa kuimarisha huduma za Jeshi la Polisi; kuendelea kutoa vitendea kazi, kujenga na kukarabati miundombinu ya Jeshi la Zimamoto na Uokoaji; na kuendelea kuboresha miundombinu na Mfumo wa Uhamiaji kwa kuzingatia viwango vya teknolojia ya kisasa.

MASUALA YA KAZI NA WAFANYAKAZI

196. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kutambua umuhimu wa wafanyakazi katika kutoa huduma kwa wananchi. Aidha, Serikali imeendelea kuchukua hatua mbalimbali za kuboresha mazingira ya kufanyia kazi ikiwa ni pamoja na kuimarisha mifumo ya ushughulikiaji maslahi ya wafanyakazi, kuwajengea uwezo, pamoja na kuwapatia vitendea kazi.

197. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa mifumo, Serikali imefanya marekebisho ya Sheria ya Ajira na Uhusiano Kazini Sura 366, Sheria ya Taasisi za Kazi Sura 300, na Sheria ya Usimamizi wa Ajira za Wageni Sura 436 ili kukidhi mahitaji ya sasa. Moja ya marekebisho makubwa yaliyofanyika ni pamoja na kuboresha haki ya likizo ya uzazi kwa mama atayejifungua mtoto njiti. Hivi sasa, likizo ya uzazi ya mama atakayejifungua mtoto njiti itaanza baada ya mtoto kufikisha wiki 40 badala ya wiki 36.

198. *Mheshimiwa Spika*, vilevile, imeandaa mfumo wa kielekroniki (oCMS) unaolenga kuimarisha shughuli za Tume ya Usuluhishi na Uamuzi inayohusika na migogoro ya kikazi kwa njia ya kidijitali. Mfumo huo utarahisisha usimamizi na uendeshaji wa mashauri kwa kupunguza muda na gharama na hivyo kuongeza ufanisi.

199. *Mheshimiwa Spika*, kadhalika, katika kipindi cha Julai 2024 hadi Februari, 2025, Serikali imepandisha vyeo watumishi 290,625 wa kada mbalimbali. Pia, imelipa fedha, kiasi cha shilingi bilioni 130.4 kwa watumishi wa umma 100,684 waliokuwa na madai mbalimbali.

200. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuchua hatua mahsusi ili kuongeza ufanisi na tija katika sehemu za kazi na kupunguza migogoro na migongano ya mara kwa mara baina ya Vyama vya Wafanyakazi na Waajiri, lakini pia kwa Vyama vya Wafanyakazi vyenyewe. Hatua hizo ni pamoja na kuandaa Mwongozo wa Majadiliano baina ya Serikali, Vyama vya Wafanyakazi na Vyama vya Waajiri. Mwongozo huo umeandaliwa ili kuweka misingi bora ya majadiliano kwa lengo la kujenga uelewa na mtazamo wa pamoja kuhusu masuala muhimu ya maendeleo yanayohusu Serikali, Wafanyakazi na Waajiri.

201. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kusimamia sheria za kazi kwa kufanya kaguzi 5,809 na kutoa elimu kuhusu masuala ya kazi kwa

waajiri 3,802 na wafanyakazi 14,291. Kaguzi hizo zimesaidia kuimarisha uzingatiaji wa sheria za kazi na kuimarisha mazingira ya kazi.

202. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Serikali imetoa vibali 10,754 vya kazi kwa wageni vilivyowezesha kuongeza fursa za ajira kwa wazawa. Hadi kufikia Februari 2025, jumla ya wageni 10,498 na wazawa 224,147 walipata ajira.

203. Mheshimiwa Spika, Serikali katika mwaka 2025/2026, itaendelea kuweka mazingira bora ya kufanya kazi, kushughulikia changamoto mbalimbali ili wafanyakazi wote wafanye kazi kwa weledi, uzalendo, juhudi, uadilifu na uwajibikaji.

USALAMA NA AFYA MAHALI PA KAZI

204. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuhakikisha kuwa taratibu zilizowekwa kuhusu kulinda afya na usalama wa wafanyakazi mahali pa kazi zinafuatwa na kuzingatiwa wakati wote wanapokuwa mahali pa kazi. Katika kipindi cha mwaka 2024/2025, Serikali kupitia OSHA imefanya kaguzi maalum 211,906 katika maeneo 13,003. Maeneo hayo ni pamoja na viwanda, migodi na sekta ya usafirishaji. Pia imefanya uchunguzi wa afya kwa wafanyakazi 283,083 na kutoa ushauri stahiki. Kati ya hao wafanyakazi 122,023 walibainika kuwa na changamoto mbalimbali. Baadhi ya changamoto hizo ni pamoja na usikivu mdogo, uzito uliokithiri, uzito usiofikia kiwango pamoja na uoni hafifu.

205. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026 Serikali itafanya kaguzi 350,000 katika maeneo 25,000, kupima afya za wafanyakazi 400,000 na kutoa mafunzo kwa waajiri na wafanyakazi na wajasiriamali wapatao 40,000.

MAENDELEO YA VIJANA

206. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa maendeleo ya vijana, Serikali imeendelea kuweka mazingira rafiki ili waweze kushiriki kikamilifu katika shughuli za maendeleo, kujipatia ajira na kujikwamua kiuchumi. Katika mwaka 2024/2025 Serikali imezindua Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Vijana ya mwaka 2007, Toleo la 2024 pamoja na mkakati wake. Sera hiyo imezingatia mazingira na mahitaji ya vijana ikiwemo elimu na ujuzi kwa vijana; uvumbuzi na ubunifu kwa vijana; vijana na mapinduzi ya kidijitali; ajira kwa vijana; na ushiriki wa vijana katika sekta za kijamii na kiuchumi.

207. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2025/2026, Serikali itatekeleza programu za stadi za maisha, malezi na makuzi na uratibu wa maendeleo ya vijana; na kuendelea kuhamasisha vijana kushiriki kikamilifu katika shughuli mbalimbali za kiuchumi ili kuweza kujipatia ajira na kuinua kipato chao.

HUDUMA KWA WATU WENYE ULEMAVU

208. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha utoaji wa huduma kwa Watu Wenye Ulemavu Serikali imeendelea kuchukua hatua mbalimbali ili

kuhakikisha jamii ya Watu Wenye Ulemavu inaishi katika mazingira salama na kushiriki katika shughuli za kijamii, kisiasa na kiuchumi. Waheshimiwa Wabunge kama mnavyofahamu, Serikali imezindua Mpangokazi wa Taifa wa Ustawi na Haki kwa Watu Wenye Ualbino kwa Mwaka 2024/2025 – 2028/2029. Mpangokazi huo, unaainisha hatua zinazohitajika katika kuzuia, kukabiliana na kutokomeza ukatili kwa Watu Wenye Ualbino.

209. Mheshimiwa Spika, vilevile, Serikali ilizindua Mkakati wa Taifa wa Teknolojia Saidizi 2024 – 2027 ambao unatoa mwongozo wa kimkakati kwa sekta zote kuweka mazingira wezeshi ili kila Mtanzania mwenye uhitaji wa teknolojia saidizi aweze kupata kwa wakati na kwa gharama nafuu. Aidha, Serikali ilizindua kanzidata na Mfumo wa Taarifa za Watu Wenye Ulemavu unaotokana na matokeo ya Sensa ya Watu na Makazi ya mwaka 2022 utakaowezesha matumizi ya Takwimu ya Sensa katika kutayarisha programu za kuwawezesha na kuwajengea uwezo Watu Wenye Ulemavu kutumia fursa mbalimbali zinazotolewa na Serikali na wadau wa maendeleo kujiendeleza kiuchumi, kijamii na kimazingira.

210. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuratibu utoaji wa huduma kwa Watu Wenye Ulemavu kwa kuboresha na kutekeleza Sera, Sheria, mikakati na mipango mbalimbali ya kitaifa, kikanda na kimataifa ili kuwawezesha Watu Wenye Ulemavu kiuchumi,

kijamii na kisiasa kwa kuimarisha ushiriki wao katika nyanja zote.

HUDUMA ZA KINGA YA JAMII

211. *Mheshimiwa Spika*, huduma ya kinga ya jamii imekuwa na mchango mkubwa kwenye uchumi pamoja na ustawi wa wananchi kwa ujumla. Huduma hiyo imekuwa ikitolewa kwa wananchi ambao ni watumishi walioko kazini, waliostaafu na kaya maskini.

212. *Mheshimiwa Spika*, hadi kufikia Februari, 2025 huduma imetolewa kwa wananchi wasiopungua milioni 16,506,583 kwa huduma ya kinga ya jamii ya uchangiaji na isiyo ya uchangiaji. Aidha, Serikali imeandaa mfumo wa uratibu wa kinga ya jamii ambao utarahisisha uratibu na utekelezaji wa afua za kinga ya jamii kwa kuwaleta pamoja wadau wanaohusika katika masuala ya kinga ya jamii.

213. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, Serikali imeendelea kuimarisha huduma za kinga ya jamii nchini kwa kuboresha mafao kwa kuongeza kima cha chini cha pensheni kutoka shilingi 100,000 hadi Shilingi 150,000 kwa mwezi na kuhuisha pensheni ya kila mwezi kwa kiwango cha asilimia 2 kwa kuzingatia Sheria na Kanuni zilizopo.

214. *Mheshimiwa Spika*, Serikali kupitia Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa Watumishi wa Umma (PSSSF) imelipa mafao kwa wastaafu, wategemezi na wanufaika 23,187 yenye thamani ya

shilingi trilioni 1.17 na pensheni ya kila mwezi kwa wastaafu 175,806 kwa wastani wa shilingi bilioni 72.49 kila mwezi. Vilevile, kupitia Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii (NSSF) imelipa mafao ya shilingi bilioni 539.52 kwa wastaafu, wategemezi na wanufaika 110,080. Kati ya kiasi hicho, shilingi bilioni 79.8 zililipwa kama pensheni ya kila mwezi kwa wastaafu 33,840 ikiwa ni wastani wa shilingi bilioni 12 kila mwezi.

215. *Mheshimiwa Spika*, Mfuko wa Fidia kwa Wafanyakazi (WCF) umelipa mafao ya fidia jumla ya shilingi bilioni 7.66 kwa wanufaika wa Mfuko. Kiasi cha fidia kilicholipwa kinajumuisha malipo ya pensheni ya kila mwezi kwa wanufaika 2,237, kati ya hao wanufaika 516, ni wenye ulemavu, wanufaika 1,692 ni wategemezi na wanufaika 29 ni wanaohudumia wagonjwa wasiojiweza. Aidha, Mfuko wa Fidia kwa Wafanyakazi umeandaa Kanuni za utoaji fao la utengemao ambapo wafanyakazi waliopata ulemavu wakiwa kazini watapatiwa mafunzo ya ujuzi mbadala yatakayowawezesha kuendelea kufanya kazi na kupata kipato.

216. *Mheshimiwa Spika*, mifuko ya hifadhi ya jamii imeendelea kutekeleza mikakati mbalimbali ya kusajili wanachama wapya na kukusanya mapato. Katika kipindi cha Julai, 2024 hadi Februari, 2025 Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa Watumishi wa Umma (PSSSF) umesajili wanachama wapya 28,498 na kukusanya kiasi cha shilingi trilioni 1.46. Vilevile, Mfuko wa Taifa wa

Hifadhi ya Jamii (NSSF) umesajili wanachama wapya 242,031 kutoka sekta rasmi na sekta isiyo rasmi na kukusanya kiasi cha ya shilingi trilioni 1.48 kutoka kwa waajiri na wanachama wake. Aidha, Mfuko wa Fidia kwa Wafanyakazi (WCF) umesajili waajiri wapya 2,875 na kukusanya kiasi cha shilingi bilioni 47.05 kutoka kwa waajiri.

217. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuboresha na kusimamia programu na mikakati mbalimbali ya kinga ya jamii nchini ikiwemo kulipa mafao ya wastaafu kwa wakati na kutoa elimu ya mpango wa kinga ya jamii kwa wananchi hususan sekta isiyo rasmi.

UWEZESHAJI WANANCHI KIUCHUMI

Mpango wa Kunusuru Kaya Masikini (TASAF)

218. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kutekeleza mpango wa kunusuru kaya maskini awamu ya tatu kwa maeneo yote ya Tanzania Bara na Zanzibar. Katika mwaka 2024/2025 jumla ya shilingi bilioni 106.3 zimehawilishwa kwa kaya za walengwa 926,054. Vilevile, Serikali imeboresha mfumo wa malipo kwa kaya za walengwa 428,570. Mfumo unaotumika sasa ni wa malipo ya kielektroniki ambapo baada ya kuzisajili kaya hizo malipo ya fedha hutumwa moja kwa moja kupitia mitandao ya simu na benki.

219. Mheshimiwa Spika, vilevile, Serikali imeendelea kuwezesha kaya za walengwa kutekeleza miradi ya kijamii ili kuongeza kipato chao. Jumla ya miradi ya maendeleo 181 ilitokelezwa na kuwezesha kaya hizo kulipwa jumla ya shilingi bilioni 18.88. Kutokana na jitihada hizo, walengwa 394,505 waliimarika kiuchumi na hivyo kuwa tayari kutolewa kwenye mpango kipindi cha Julai, 2024 hadi Februari 2025.

Utoaji wa Mikopo ya asilimia 10 kwa Vijana, Wanawake na Watu Wenye Ulemavu

220. Mheshimiwa Spika, mfuko wa asilimia 10 wa uwezeshaji wananchi kiuchumi umeboreshwa kwa kuanzishwa kwa mfumo wa kielektroniki wa Wezesha Portal. Mfumo huo, umewezesha kuondoa changamoto zilizokuwepo awali ikiwa ni pamoja kuondoa vikundi hewa, watu kujisajili katika kikundi zaidi ya kimoja na wakopaji hewa. Vilevile, matumizi ya Mfumo huo yamewezesha kuongeza idadi ya wanufaika kwa asilimia 50, kupungua kwa muda wa kuchakata maombi kwa asilimia 85 sambamba na kuhakikisha urejeshaji wa mikopo kwa wakati.

221. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Februari, 2025 Mamlaka za Serikali za Mitaa zimetoa mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 82.84 kwa vikundi 8,275 vya wanawake, vijana na Watu Wenye Ulemavu. Kati ya fedha hizo shilingi bilioni 40.71 zimetolewa kwa vikundi 4,557 vya wanawake, shilingi bilioni 36.64 kwa vikundi 2,827 vya vijana

na shilingi bilioni 5.48 kwa vikundi 891 vya Watu Wenye Ulemavu kwa kuzingatia utaratibu mpya wa utoaji wa mikopo hiyo wa Wezesha Portal ulioboreshwa.

222. Mheshimiwa Spika, sina shaka nyote mtakubaliana nami kwamba maboresho yaliyofanyika yametokana na jitihada za makusudi za Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Nitumie fursa hii kumpongeza sana Mheshimiwa Rais kwa kuwezesha kufanyika kwa maboresho ya Mfuko wa Asilimia 10 ambao umewezesha vijana wa Kitanzania kunufaika na mikopo hiyo kwa kuanzisha miradi mbalimbali ikiwemo usafirishaji wa bodaboda, mama na baba lishe na kuwawezesha wafanyabiashara ndogondogo (wamachinga) kujiajiri. Aidha, nitoe rai kwa vijana hao kuhakikisha wanatumia fedha za mikopo hiyo kwa shughuli zilizokusudiwa na kuzirejesha ili vijana wengi zaidi waweze kunufaika na mikopo hiyo.

223. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuwezesha wananchi kiuchumi kwa kuzihudumia kaya za walengwa zilizopo kwenye mpango kupitia utoaji wa ruzuku ili ziweze kukidhi mahitaji ya msingi; kutoa fursa za ajira ya muda kwa kaya za walengwa ili kuongeza kipato kwa kushiriki katika kufanya kazi katika miradi iliyoibuliwa na jamii; na kuendelea kutoa mikopo kwa vikundi ya vijana, wanawake na Watu Wenye Ulemavu kupitia Mfuko wa Asilimia 10.

Maandalizi ya Dira ya Taifa ya Maendeleo 2050

224. Mheshimiwa Spika, ni ukweli usiopingika kuwa mipango ya muda mfupi, wa kati na mrefu ni muhimu kwa mwelekeo wa nchi. Kwa msingi huo, Serikali iliendelea kufanya maandalizi ya Dira ya Taifa ya Maendeleo 2050 ambayo itatoa mwongozo wa mwelekeo wa maendeleo ya nchi kwa kipindi cha miaka 25 ijayo. Mchakato wa maandalizi ulihusisha kukusanya maoni ya wadau mbalimbali pamoja na wananchi na hatimaye kukamilisha rasimu ya Dira 2050 iliyozinduliwa rasmi na Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi.

225. Mheshimiwa Spika, rasimu hiyo imezingatia ukuaji wa uchumi utakaofungamanishwa na sekta za uzalishaji; uimarishaji wa sekta binafsi; na kuimarisha uwekezaji na usimamizi katika Mashirika ya umma. Sambamba na dira hiyo, Serikali imeanza maandalizi ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2026/2027 ambao utakuwa mpango wa kwanza katika utekelezaji wa Dira 2050 na Mpango wa Miaka Mitano 2026/2027 – 2030/2031.

Mapambano Dhidi ya Rushwa

226. Mheshimiwa Spika, rushwa ni adui wa haki. Kutokana na ukweli huo, Serikali imeendelea kuimarisha mapambano dhidi ya rushwa ili kuhakikisha kunakuwa na usawa katika kutoa na kupokea huduma pamoja na kuwezesha utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Hatua za Serikali zinalenga

kuimarisha eneo la uzuiaji rushwa ili kudhibiti vitendo hivyo kabla na wakati havijafanyika katika maeneo ya kutolea huduma. Hatua za udhibiti zinatekelezwa sambamba na kutoa elimu kwa wananchi kuhusu madhara ya rushwa.

227. Mheshimiwa Spika, kiasi cha shilingi bilioni 3.35 na Dola za Marekani 620,000 ziliokolewa kutokana na operesheni mbalimbali za uchunguzi uliofanyika nchini. Hatua zinazochukuliwa na Serikali katika kupambana na rushwa zimeleta nidhamu, uadilifu na uwajibikaji katika utumishi wa umma. Jumla ya kesi 760 zimeendeshwa mahakamani katika mwaka 2024/2025 zikiwemo kesi mpya 357. Kati ya kesi hizo, kesi 345 ziliamuliwa ambapo Jamhuri ilishinda kesi 268.

228. Mheshimiwa Spika, kutokana na jitihada zilizofanyika, nchi yetu imeendelea kupata sifa nzuri kikanda na kimataifa. Kwa mujibu wa Taarifa ya ‘*Transparency International*’ ya mwaka 2024, Tanzania kupitia kiashiria cha “*Corruption Perception Index*” imefanya vizuri kwa kupata alama 41 na kushika nafasi ya 82 kati ya nchi 180 ikilinganishwa na alama 40 na nafasi ya 87 ya mwaka 2023/2024. Matokeo hayo yameipandisha Tanzania kwa nafasi tano.

229. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendeleza mapambano dhidi ya rushwa na ufisadi. Kipaumbele kitawekwa katika utoaji wa elimu kwa umma juu ya madhara ya rushwa; kuchambua na kubainisha maeneo yanayohitajika

kuimarishwa kwenye mifumo ya utendaji kazi na utoaji huduma; na kuendeleza uchunguzi na kuwafikisha mahakamani watuhumiwa wa rushwa.

Mapambano Dhidi ya Dawa za Kulevya

230. *Mheshimiwa Spika*, tatizo la matumizi na biashara ya dawa za kulevya nchini na duniani kwa ujumla limekuwa likiongezeka na kusababisha athari nyingi kwa wananchi hususan kundi la vijana. Hivyo basi, udhibiti wa dawa za kulevya ni muhimu ili kulinda vijana ambao ni nguvukazi ya taifa inayoathirika zaidi. Pia, ni muhimu katika kuongeza afya ya jamii kwa kupunguza uraibu na matumizi ya dawa za kulevya. Vilevile, kuongeza amani na usalama kwa kupunguza uhalifu, pamoja na kuimarisha sifa za Taifa letu kimataifa.

231. *Mheshimiwa Spika*, hali hiyo imeilazimu Serikali kuendelea kubuni mikakati mbalimbali ya kukabiliana na tatizo hilo. Mikakati hiyo ni pamoja na kuimarisha mapambano dhidi ya dawa za kulevya. Hadi kufikia Februari 2025, Mamlaka ya Kupambana na Kudhibiti Dawa za Kulevya kwa kushirikiana na vyombo vingine vya dola ilifanikisha ukamataji wa dawa za kulevya aina ya bangi kilogramu 2,303,120.58, methamphetamine kilogramu 1,728.8, mirungi kilogramu 18,449.5, skanka kilogramu 4,168.1, heroin kilogramu 433.02, cocaine gramu 854.7, na dawa tiba zenye asili ya kulevya kilogramu 56.78 na mililita 200.

232. Mheshimiwa Spika, vilevile, ekari 4,721 za mashamba ya bangi ziliteketezwa. Idadi hiyo ni kubwa ikilinganishwa na ekari 2,389 zilizoteketezwa mwaka 2023. Pia, mbegu za bangi kilogramu 704.7 ziliteketezwa ikilinganishwa na kilogramu 2,500 zilizoteketezwa katika mwaka 2023. Aidha, Serikali ilifanikiwa kukamata kemikali bashirifu zenye ujazo wa lita 22,682.4 pamoja na watuhumiwa 9,543 wanaohusika na dawa hizo.

233. Mheshimiwa Spika, Serikali katika mwaka 2025/2026 itaendelea kuweka mikakati madhubuti ya kuhakikisha malengo ya kudhibiti na kutokomeza dawa za kulevya yanafikiwa kwa kupunguza uhitaji wa dawa za kulevya; kupunguza madhara yanayosababishwa na utumiaji wa dawa za kulevya; kutekeleza afua za kupunguza upatikanaji wa dawa za kulevya nchini; na kuboresha ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa.

Uratibu wa Maafa

234. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuchukua hatua mahsusi za kuhakikisha kuwa shughuli za kuzuia, kujiandaa, kukabili na kurejesha hali kutokana na maafa zinatekelezwa kikamilifu. Hatua hizo ni pamoja na kuimarisha mifumo ya kisera kwa kufanya maboresho yanayolenga kuboresha ufanisi katika usimamizi wa maafa nchini. Tayari Serikali imekamilisha mapitio ya Sera ya Taifa ya Usimamizi wa Maafa ya Mwaka 2004, na kutoa toleo jipya la Sera hiyo la mwaka 2024. Aidha, imeandaa mipango ya

kujiandaa na kukabiliana na maafa pamoja na mikakati ya kupunguza vihatarishi vya maafa kwenye Halmashauri za Kibiti, Monduli, Simanjiro, na Longido. Mipango hiyo, itasadia halmashauri husika kujiandaa na kukabiliana na maafa pindi yanapotokea.

235. Mheshimiwa Spika, Serikali imeratibu, kusimamia na kutekeleza operesheni mbalimbali za kukabili maafa yaliyotokea katika maeneo mbalimbali ya nchi ikiwemo maafa ya kuporomoka kwa jengo la ghorofa nne la Kariakoo Jijini Dar es Salaam, maafa ya moto uliozuka katika hifadhi ya misitu ya SAO Hill, huko Mafinga Mkoani Iringa pamoja na maafa ya maporomoko ya ardhi yaliyotokea Same Mkoani Kilimanjaro.

236. Mheshimiwa Spika, vilevile, Serikali kwa kushirikiana na wadau, imetekeleza programu ya urejeshaji hali kwa kujenga nyumba 109 katika eneo la Waret, Wilaya ya Hanang kutokana na athari za maporomoko ya udongo yaliyotokea mwaka 2023. Nyumba hizo tayari zimekabidhiwa kwa walengwa. Nitumie fursa hii kuwashukuru wadau wote walioshiriki katika kukabiliana na kurejesha hali kutokana na maafa hayo.

237. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea kuweka mikakati ya kukabiliana na maafa kwa kuendelea kutumia tafiti na taarifa za kisayansi zinazotoa viashiria vya kutokea kwa maafa katika maeneo mbalimbali, kutoa elimu ya utayari wa kukabiliana na

maafa kwa wananchi, kuimarisha vitengo vya uokoaji pamoja na kamati za uratibu wa maafa katika ngazi za mikoa na wilaya.

Uratibu wa Masuala ya Lishe

238. Mheshimiwa Spika, maendeleo ya taifa lolote pamoja na mambo mengine, yanahitaji uwepo wa watu (nguvu kazi) wenye afya njema na lishe bora ili kuwawezesha kufanya kazi kwa bidii na tija. Rasilimaliwatu imara ndio msingi wa kuzalisha kwa tija na kupunguza umaskini. Kwa kutambua hilo, Serikali imeendelea kutekeleza Mpango Jumuishi wa Pili wa Taifa wa Lishe.

239. Mheshimiwa Spika, tafiti zinaonesha kuwa uwekezaji katika lishe unasaidia kuinua Pato la Taifa kwa asilimia 2 hadi 3 kila mwaka. Aidha, wataalam kutoka Benki ya Dunia wamebainisha kuwa kwa kila Dola moja ya Marekani inayowekezwa katika afua za kimkakati za lishe, faida yake ni Dola 18 za Marekani. Kiwango hicho ni kikubwa katika uwekezaji wa aina yoyote. Kutokana na ukweli huo, nchi yetu imedhamiria kuwekeza kwenye suala la lishe kwa kuhakikisha Wizara, Taasisi na Mamlaka za Serikali za Mitaa zinatenga fedha na kuzitumia kwa ajili ya utekelezaji wa afua za lishe.

240. Mheshimiwa Spika, Serikali itaendelea kutekeleza Mpango Jumuishi wa Pili wa Kitaifa wa Masuala ya Lishe wa Mwaka 2021/2022 - 2025/2026; kufanya tafiti mbalimbali za kisayansi kuhusu masuala ya lishe; kuratibu vikao vya majadiliano na mashirikiano na wadau wa lishe; na

kuimarisha mazingira wezeshi ili kuwezesha wadau katika ngazi zote kushiriki kikamilifu katika utekelezaji wa afua za lishe.

Mazingira

241. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuweka msisitizo kuhusu suala la uhifadhi na utunzaji wa mazingira kwa kutoa tathmini ya kina ya hali ya mazingira nchini. Tathmini hiyo imefanyika katika maeneo makuu ikiwemo rasilimali za maji; mifumo ikolojia ya ardhioevu, kilimo, misitu na wanyamapori; na mabadiliko ya tabianchi. Tathmini hiyo imebaini uwepo wa mabadiliko ya kijamii, kiuchumi na athari zake katika ustawi wa binadamu na mazingira.

242. *Mheshimiwa Spika*, katika kukabiliiana na athari hizo, Serikali imeendelea kutekeleza miradi mbalimbali ya uhifadhi na usimamizi wa mazingira ikiwemo upandaji na utunzaji wa miti ambapo kwa mwaka 2024/2025 miti 150,159,594 imepandwa katika halmashauri mbalimbali nchini. Vilevile, inaendelea na uratibu wa biashara ya kaboni nchini. Kupitia biashara hiyo jumla ya miradi 70 imesajiliwa ikijumuisha: miradi ya utunzaji wa misitu ya asili na ya kupandwa; utunzaji wa nyanda za malisho; na utunzaji wa taka. Utekelezaji wa miradi hiyo utachangia kuongeza Pato la Taifa kwa wastani wa Dola za Marekani bilioni moja kupitia mauzo ya viwango vya kaboni kutoka kwenye miradi husika.

243. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026 Serikali itaendelea kutekeleza miradi mbalimbali ya hifadhi na usimamizi wa mazingira ili kukabiliana na changamoto za hifadhi ya mazingira pamoja na kufanya ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa programu za uhifadhi na usimamizi wa mazingira.

Uchumi wa Buluu

244. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kusimamia utekelezaji wa Sera ya Uchumi wa Buluu ya mwaka 2024 pamoja na mkakati wake. Lengo ni kuboresha mfumo wa uratibu ili kuwezesha rasilimali na fursa za maji kuchangia kikamilifu katika Pato la Taifa na kuongeza fursa za ajira.

245. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/2025, mkazo uliwekwa katika ukuaji wa sekta mbalimbali zenye mnasaba na uchumi wa buluu ikiwemo uvuvi, uchukuzi, maji, nishati, madini, maliasili na utalii. Shughuli zilizotekelezwa ni pamoja na kuboresha miundombinu ya uvuvi, kukuza uzalishaji wa samaki pamoja na biashara ya mazao ya uvuvi; kufanya maboresho ya miundombinu ya usafirishaji majini na huduma za bandari katika ukanda wa Bahari ya Hindi na Maziwa Makuu. Vilevile, kufanya utafiti na uendelezaji wa mafuta na gesi asilia; kukuza utalii wa bahari pamoja na kuendeleza uchimbaji wa madini baharini pamoja na kilimo cha baharini, hivyo kuchochea maendeleo ya uchumi wa Taifa.

246. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa 2025/2026, Serikali itaendelea kutekeleza na kuimarisha uratibu wa shughuli za uchumi wa buluu kwa kuhamasisha: matumizi ya maeneo ya maji; uwekezaji wa kimkakati na fungamanishi katika matumizi ya rasilimali za uchumi wa buluu; uzingatiaji wa masuala mtambuka katika utekelezaji wa shughuli za uchumi wa buluu; na utafiti katika matumizi ya rasilimali za uchumi wa buluu.

MUUNGANO

247. *Mheshimiwa Spika*; Serikali imeendelea kuratibu vikao vya kamati ya pamoja kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa ajili ya kushughulikia masuala ya Muungano. Katika mwaka 2024/2025 vikao viwili vya kujadili masuala ya Muungano vilifanyika. Kupitia vikao hivyo ilifanyika tathmini ya utekelezaji wa maagizo ya kamati ya pamoja ya kushughulikia masuala ya Muungano.

248. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kuwezesha wananchi wa pande zote mbili za Muungano kiuchumi na kijamii kupitia utekelezaji wa miradi na programu za maendeleo. Programu na miradi ya maendeleo iliyotekelezwa ni pamoja na: Mfuko wa Maendeleo ya Jamii (TASAF III); Miradi ya kukabiliana na Mabadiliko ya Tabianchi kutokana na kuongezeka kwa kina cha Bahari ya Hindi-Sipwese Pemba; na Mradi wa Kurejesha

Ardhi Iliyoharibika pamoja na Kuongeza Usalama wa Chakula katika Maeneo Kame ya Tanzania. Miradi na programu hizo zimechangia kukuza uchumi, kupunguza umaskini na kuboresha maisha.

249. Mheshimiwa Spika, maadhimisho ya sherehe za Muungano za mwaka huu yatafanyika katika mikoa yote yakiongozwa na viongozi wakuu wa Serikali. Viongozi hao pamoja na masuala mengine, watajumuika na wananchi katika shughuli mbalimbali za maendeleo ikiwemo uzinduzi wa miradi ya maendeleo. Nitoe rai kwa Wananchi wote kushiriki katika maadhimisho hayo ili kuendelea kuenzi Muungano wetu.

250. Mheshimiwa Spika; katika mwaka 2025/2026 Serikali itahakikisha kwamba hoja za Muungano zilizopo na zitakazojitokeza zitashughulikiwa kikamilifu. Vilevile, itaendelea kutekeleza miradi na programu mbalimbali za maendeleo kwa lengo la kuudumisha na kuulinda Muungano wetu.

USHIRIKIANO WA KIKANDA NA KIMATAIFA

Uhusiano ya Kimataifa na Kikanda

251. Mheshimiwa Spika, uhusiano kati ya Serikali ya Jamhuri wa Muungano wa Tanzania na nchi nyingine, jumuiya za kikanda na kimataifa umeendelea kuimarika. Nchi yetu imeendelea kuwa na ushawishi mkubwa katika kutekeleza majukumu ya kidiplomasia kwa mujibu wa Katiba ya Nchi, Sheria, Kanuni na Taratibu zilizopo.

252. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/2025, Serikali imeshiriki kikamilifu katika shughuli za kimataifa ikiwemo Mkutano wa Wakuu wa Nchi Tajiri Duniani za Kundi la G20 uliofanyika Rio de Janeiro, Brazil; Mkutano wa 29 wa Nchi Wanachama wa Mkataba wa Umoja wa Mataifa kuhusu Mabadiliko ya Tabianchi (COP 29); Mkutano wa 79 wa Baraza Kuu la Umoja wa Mataifa uliofanyika New York nchini Marekani; Mkutano wa 27 wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Jumuiya ya Madola (CHOGM 2024); Mkutano wa 46 wa Kamati ya Urithi wa Dunia ya UNESCO uliofanyika New Delhi, India na Mkutano Mkuu wa 68 wa Shirika la Kimataifa la Nguvu za Atomu (IAEA), uliofanyika Vienna, Austria.

253. Mheshimiwa Spika, vilevile, Serikali iliratibu ziara za viongozi wakuu na wawakilishi kutoka mataifa mengine ikiwemo kuwa mwenyeji wa Mkutano wa Wakuu wa Nchi za Afrika kuhusu Nishati (Mission 300) uliolenga kuendeleza nishati endelevu, uhifadhi na ufanisi. Kupitia mkutano huo yalisainiwa maazimio ya kukuza upatikanaji wa suluhisho la nishati safi ya kupikia barani Afrika pamoja na kuanzisha ushirikiano wa kufadhili miundombinu ya nishati.

254. Mheshimiwa Spika, pia, iliratibu Mkutano wa 24 wa Wakuu wa Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki uliofanyika Jijini Arusha uliojadili masuala mbalimbali ya kimkakati ikiwemo juhudi za kutafuta amani mashariki mwa Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo.

255. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Serikali iliratibu na kushiriki Mkutano wa Tano wa Tume ya Pamoja ya Ushirikiano (JPC) kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Kiislam ya Iran uliofanyika Jijini Dar es Salaam uliopelekea kusainiwa kwa Hati za Makubaliano 11; na Mkutano wa Kwanza wa Tume ya Pamoja ya Kudumu ya Ushirikiano kati ya Tanzania na Comoro uliofanyika tarehe 22 hadi 24 Julai 2024 Jijini Dar es Salaam.

256. Mheshimiwa Spika, kupitia majukwaa na mikutano hiyo ya kimataifa, Tanzania iliainisha vipaumbele vyake na kutoa msimamo kuhusu ajenda mbalimbali zilizojadiliwa kama hatua muhimu ya kutatua changamoto zinazoikabili dunia kwa pamoja. Masuala hayo ni pamoja na umuhimu wa nishati safi ya kupikia barani Afrika ambapo kinara wake ni Mheshimiwa *Dkt. Samia Suluhu Hassan Rais* wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

257. Mheshimiwa Spika, Serikali imekamilisha mapitio ya Sera ya Mambo ya Nje ya Mwaka 2001 Toleo la mwaka 2024. Sera hiyo imeweka msisitizo wa diplomasia ya uchumi na ushirikiano unaozingatia maslahi ya kiuchumi. Lengo ni kuimarisha ushiriki nchi katika nyanja ya kidiplomasia pamoja na kupata fursa mbalimbali. Fursa hizo ni pamoja na zile za uchumi wa buluu, diaspora, mazingira na mabadiliko ya tabia-nchi, jinsia na vijana. Aidha, Sera hiyo imeweka msingi wa ziada wa kusimamia mila desturi na tamaduni za Tanzania.

258. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ambaye ni mwanadiplomasia namba moja nchini kwa kutoa kipaumbele cha kuifungua nchi kwenye nyanja za diplomasia ya kiuchumi na kisiasa katika medani za kimataifa.

259. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026 Serikali itaendelea kuratibu ziara za kimkakati za viongozi wakuu wa kitaifa nje ya nchi, na ziara za viongozi wakuu wa mataifa mengine pamoja na wawakilishi wa mashirika ya kimataifa hapa nchini.

HABARI, SANAA, UTAMADUNI NA MICHEZO

Habari

260. Mheshimiwa Spika, sekta ya utangazaji ni muhimu sana katika dunia ya sasa ya kidijitali ambapo upashanaji wa habari umekuwa ni msingi wa ukuaji wa uchumi na kuwa chachu ya maendeleo ya mtu mmoja mmoja na Taifa kwa ujumla. Kutokana na ukweli huo Serikali imedhamiria kuhakikisha kuwa sekta ya habari inaboreshwa ili kuwaongezea wananchi fursa ya kupata habari kwa kuongeza wigo wa upashanaji wa habari.

261. Mheshimiwa Spika, Serikali katika mwaka 2024/2025 kupitia Shirika la Utangazaji Tanzania imeongeza usikivu wa matangazo ya redio na televisheni sambamba na ujenzi wa majengo na

ufungaji wa mitambo ya kurushia matangazo ya redio katika wilaya nane. Ujenzi huo umefikia asilimia 80 ya utekelezaji. Aidha, uendelezaji wa upanuzi wa mitambo ya kurushia matangazo ya redio kwa wilaya 12 umekamilika na unatumika.

Utamaduni, Sanaa na Michezo

262. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kufanya jitihada mbalimbali za kukuza na kuitangaza Lugha ya Kiswahili. Jitihada hizo ni pamoja na kufungua vituo vya utamaduni katika balozi zetu ughaibuni kwa lengo la kufundisha lugha ya Kiswahili kwa wageni, kuingia makubaliano ya kuanzisha somo la Lugha ya Kiswahili katika vyuo vikuu vya mataifa ya nje, kuandaa machapisho na kushiriki katika makongamano ya kimataifa.

263. *Mheshimiwa Spika*, kama Waheshimiwa Wabunge mtakavyokumbuka, Tanzania ilishiriki katika Kongamano la kwanza la Kimataifa la Kiswahili lililofanyika katika Kituo cha Kimataifa cha Mikutano cha Havana nchini Cuba kwa lengo la kupeleka Kiswahili katika nchi zenye watu wengi wenye asili ya Afrika na kuwafahamisha lugha ambayo inatokana na chimbuko lao. Kongamano hilo liliwahusisha takribani washiriki 400 kutoka mataifa mbalimbali.

264. *Mheshimiwa Spika*, licha ya kukuza Lugha ya Kiswahili, Serikali imeendelea kuhakikisha utamaduni wa Taifa letu unaendelea kulindwa na

kurithishwa kwa vizazi vyetu. **“Utamaduni Wetu ni Utu Wetu; Tuenzi na Kuuendeleza”** hii ni kaulimbiu iliyotumika wakati wa Tamasha la Tatu la Utamaduni la Kitaifa lililofanyika Mkoani Ruvuma. Lengo kuu la Tamasha hili ilikuwa ni kutoa fursa kwa Watanzania kutambua, kuenzi, kujivunia na kutangaza utajiri wa Urithi wa Utamaduni wa Watanzania uliopo katika Taifa letu.

265. Mheshimiwa Spika, jitihada za kuendeleza sanaa na utamaduni zinatekelezwa sambamba na kuwaendeleza wasanii, kuimarisha na kusimamia maslahi ya wasanii ili kuhakikisha uwepo wa tija katika kazi zao za sanaa. Moja ya hatua iliyochukuliwa ni kutoa mikopo kwa ajili ya kuendeleza kazi za sanaa ambapo shilingi bilioni 7.96 zimetolewa na Serikali. Fedha hizo zimetolewa kwa ajili ya kuendeleza kazi za sanaa ikiwemo filamu, ufundi, maonesho, vikundi mbalimbali na muziki.

266. Mheshimiwa Spika, katika kuendeleza na kuhamasisha kazi za sanaa nchini, Serikali kwa kushirikiana na *“The Hollywood and African Prestigious Awards (HAPAWARDS)”* kutoka Marekani iliratibu utoaji wa Tuzo za *Hollywood and African Prestigious Awards* ambapo tuzo 55 zilitolewa kwa wasanii waliofanya vizuri kitaifa na kimataifa kwenye muziki, filamu na ubunifu wa mavazi. Aidha, tuzo 61 zilitolewa katika matamasha ya sanaa mbalimbali yaliyowahusisha wanafunzi na wanafilamu.

267. Mheshimiwa Spika, sote tunafahamu kuwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania amekuwa akiweka kipaumbele katika kukuza, na kuendeleza wasanii wa Tanzania kwa kuwapa fursa ya kujifunza, kuongeza ujuzi na kutanua soko la kazi zao ndani na nje ya nchi. Hivi karibuni tumeshuhudia Rais wetu akiliwezesha kundi la wasanii wa filamu nchini kwenda kupata uzoefu kwenye nchi ya Korea Kusini ambayo imepiga hatua kubwa kwenye uzalishaji wa kazi za sanaa hasa filamu na tamthilia.

268. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kufanya maandalizi ya mashindano ya CHAN yanayotarajiwa kufanyika Agosti, 2025 na mashindano ya AFCON yanayotarajia kufanyika mwaka 2027. Hatua za maandalizi zinazotekelezwa ni pamoja na ujenzi na ukarabati wa miundombinu ya viwanja vya michezo.

269. Mheshimiwa Spika, miradi hiyo ya ukarabati na ujenzi wa miundombinu imefikia hatua mbalimbali ambapo ukarabati wa miundombinu ya Uwanja wa Benjamin Mkapa umefikia asilimia 75; na ujenzi wa Uwanja wa Arusha umefikia asilimia 26. Pia, mradi wa ujenzi wa Uwanja wa Dodoma uko katika hatua za awali baada ya Serikali na mkandarasi kutia saini mkataba Februari 2025.

270. Mheshimiwa Spika, vilevile, inaendelea kufanya maandalizi ya viwanja vya mazoezi 11 katika maeneo ya Dar es Salaam na Arusha. Kati

ya viwanja hivyo uwanja wa Meja Jenerali Isamuhyo na Gymkhana maandalizi yamefikia asilimia 60 na uwanja wa *Leaders Club*, uwanja wa Shule ya Sheria, uwanja wa TIRDO na uwanja wa Farasi maandalizi yanaendelea kwa hatua za awali za utekelezaji.

271. Mheshimiwa Spika, vilevile, Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea kufanya jitihada mbalimbali za kuendeleza michezo hapa nchini pamoja na kuviwezesha vilabu vyetu kushiriki katika mashindano mbalimbali ndani na nje ya nchi. Katika mwaka 2024, Serikali ilitoa shilingi bilioni 1.58 kwa ajili ya kuwezesha ushiriki wa timu zetu katika mashindano mbalimbali.

272. Mheshimiwa Spika, jitihada hizo zimewezesha kuimarika kwa ubora wa michezo hususan ligi ya ndani ya mpira wa miguu ambapo ushindani mkubwa umeonekana kwa timu zinazowania ubingwa wa ligi hiyo ikiwemo Yanga vinara wa ligi, Simba, Azam, Singida Big Stars na Tabora United. Vilevile, tumeshuhudia timu ya Simba ikiendelea kuiwakilisha nchi yetu katika michuano ya Kombe la Shirikisho Barani Afrika hatua ya robo fainali na Timu ya Taifa ikiendelea kuwania nafasi ya kufuzu mashindano ya Kombe la Dunia kwa Mwaka 2026.

273. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kuitakia heri timu ya Simba katika mchezo wake wa marudiano ili iweze kufanya vema na kufuzu hatua ya nusu fainali ya mashindano hayo.

Kadhalika, ninaitakia kila la heri timu yetu ya Taifa almaarufu Taifa Stars katika michezo yake iliyobaki iweze kushinda na kuwa na nafasi ya kufuzu na kushiriki michuano hiyo.

274. Mheshimiwa Spika, kipekee nitumie nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa *Dkt. Samia Suluhu Hassan*, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kuwa chachu ya mafanikio katika sekta ya michezo. Mheshimiwa Rais wakati wote amekuwa akitoa hamasa kubwa katika sekta ya michezo pamoja na kuhamasisha wadau mbalimbali kuchangia timu zetu ili ziweze kufanya vizuri. Kutokana na jitihada hizo mafanikio makubwa yamepatikana katika michezo mbalimbali ukiwemo mchezo wa mpira wa miguu kupitia “**Goli la Mama**”.

275. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2025/2026, Serikali itaendelea na ukamilishaji wa ujenzi wa viwanja vya michezo vya Arusha na Dodoma kwa ajili ya maandalizi ya mashindano ya AFCON 2027; kuratibu ukuzaji na uendelezaji wa Lugha ya Kiswahili kitaifa na kimataifa; na kuratibu Maadhimisho ya Kitaifa na Kikanda ya Siku ya Kiswahili Duniani pamoja na Makongamano ya Kiswahili ya wadau.

HITIMISHO

276. Mheshimiwa Spika, ninapoelekea kuhitimisha hotuba yangu ninaomba sasa nitumie fursa hii kutoa msisitizo kwenye maeneo mahsusi kama ifuatavyo:

Mosi: Kukamilisha maandalizi ya Dira ya Taifa ya Maendeleo kwa kuhakikisha wananchi na viongozi wanapata muda wa kutosha kujadili na kutoa maoni pamoja na kuzingatia maoni hayo katika rasimu ya Dira.

Pili: Maafisa Masuuli wa Wizara, Idara Zinazojitegemea, Wakala na Kamishna Mkuu wa Mamlaka ya Mapato Tanzania waendeleo kuimarisha juhudi za ukusanyaji mapato ili kuongeza uwezo wa Taifa kujitegemea, pamoja na kubana matumizi katika maeneo yasiyokuwa na tija katika utoaji wa huduma kwa wananchi.

Tatu: Nitoe rai kwa wananchi kujitokeza katika zoezi la uandikishaji kwenye Daftari la Mpigakura na kuzingatia maelekezo yanayotolewa na Tume Huru ya Taifa ya Uchaguzi.

Nne: Niwasihi Viongozi wa Dini, Viongozi wa Vyama vya Siasa, Mashirika yasiyo ya Serikali na viongozi wote kuendelea kuhamasisha wananchi wote kuzingatia amani na utulivu wakati wa uchaguzi lakini pia kujitokeza kwa wingi siku ya uchaguzi ili kuwachagua viongozi.

277. Mheshimiwa Spika, nimalizie kwa kuwashukuru Watanzania wote kwa kuendelea kuiunga mkono Serikali yetu pamoja na Rais wetu mpendwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan Rais wa Jamhuri ya Muungano ya Tanzania. Sina shaka nyote mtakubaliana nami kuwa Mheshimiwa, Rais ni kiongozi shupavu, mwenye maono na mpenda haki. Niwaombe Watanzania wote waendele kumwombea dua ili awe na afya njema na aweze kutimiza majukumu yake ya kuliongoza Taifa letu.

278. Mheshimiwa Spika, vilevile, nikushukuru wewe mwenyewe Mheshimiwa Spika, wasaidizi wako wakiongozwa na Mheshimiwa Naibu Spika, Wenyeviti wa Bunge, Wenyeviti wa Kamati za Kudumu za Bunge na Waheshimiwa Wabunge wote. Hakika ushauri wenu umewezesha Serikali kutekeleza majukumu yake ipasavyo katika kipindi cha uhai wa Bunge la 12 ambao umekuwa chachu kubwa ya maendeleo tunayoendelea kuyashuhudia katika kipindi cha Serikali ya Awamu ya Sita.

MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA ZA OFISI YA WAZIRI MKUU NA OFISI YA BUNGE KWA MWAKA 2025/2026

279. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2025/2026, Ofisi ya Waziri Mkuu na taasisi zilizo chini yake inaliomba Bunge lako Tukufu liidhinishhe jumla ya **shilingi 595,291,624,000** kati ya fedha hizo, **shilingi 183,821,010,000** ni kwa ajili ya matumizi

ya kawaida na **shilingi 411,470,614,000** ni kwa ajili ya matumizi ya maendeleo.

280. Mheshimiwa Spika, vilevile ninaliomba Bunge lako Tukufu liidhinishhe jumla ya **shilingi 186,793,635,000** kwa ajili ya Mfuko wa Bunge. Kati ya fedha hizo, **shilingi 174,960,303,000** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **shilingi 11,793,332,000** ni kwa ajili ajili ya matumizi ya maendeleo.

281. Mheshimiwa Spika, ninaomba kutoa hoja.